MARIN OREB

SAMOSTAN SV. FRANE U ŠIBENIKU

Položaj i ime samostana

Današnji samostan sv. Frane u Šibeniku potječe iz 1321. god. Izgrađen je na samom rubu klisure i rta nekad zvanog Oštrica ili Punta na jugoistočnom dijelu ondašnjeg Šibenika. Onuda su se sterali gradski bedemi na koje se je djelomično samostan naslonio. Unutrašnji zidovi ovog samostanskog krila leže na klisuri, a izvanjski se nalaze na njoj ili ispred nje. Ispod samostana na tom je mjestu dopiralo more, ali je kasnije taj dio nasut i tu izgrađena obala. Zbog takva smještaja, samostan je s unutrašnje strane na kat, a s obalne ima četiri kata. Zato i jest Sv. Frane, kako ga Šibenčani zovu, objekt koji nam među prvima upada u oči kada se s mora približavamo gradu. Pogled na samostan i na njegovu crkvu bio je upadljiviji i ljepši kad ispred njega nije bilo privatne kuće i samostanske terase ispod koje se nalaze razni lokali. Ove dogradnje nagrđuju samostan i djelomično ga zaklanjaju. Na slikama i bakrorezima iz srednjega vijeka samostan i njegova crkva zaista izgledaju impozantno, skladno i lijepo!

Dio samostana s obalne strane je najdulji. Drugo samostansko krilo gleda na Gradski perivoj. Tu se nekada ispred sakristije nalazila česma koja je pripadala samostanu, a njome se služio dio pučanstva. Ovo samostansko krilo sačinjava dio samostana, sakristija i začelje crkve. Treće krilo tvori samostanska crkva koja leži na trgu Šime Matavulja – uz bok crkve – i Nikole Tomasea – ispred crkve. Samostan nema izgrađenog četvrtog krila. Na tom se mjestu nalazi drevna crkvica sv. Mihovila i mali samostanski vrt.

Međutim, to nije prvotni samostan ili prvo sijelo minorita u Šibeniku. Cijelo stoljeće prije osnutka današnjeg samostana oni su bili u Šibeniku. Taj prvotni ili stari samostan nalazio se nedaleko današnjeg, u istom pravcu, ali izvan gradskih zidina.

Mada je doživio razne peripetije, ipak je kroz svu svoju dugu i plodnu povijest neprekidno u rukama minorita ili male braće, koja su se sredinom XIII st. stala nazivati konventualcima.[1] Član je njihove Provincije i Zadarsko-splitske kustodije. Provincija je od svog postanka do danas više puta mijenjala svoj naziv, na što su ponajviše utjecale političke prilike. Prvotno se nazivala Slavonska provincija sv. Serafina (1231 – 1397), zatim Dalmatinska provincija sv. Jeronima, od 1827 – 1908. Dalmatinsko-padovanska sv. Antuna. Danas se naziva Provincija sv. Jeronima male braće konventualaca u Jugsolaviji.

Prvotni ili stari samostan

U iznošenju dolaska franjevaca i osnutka samostana u gradu Šibenik je zaista oprezan i skroman u usporedbi s ostalim gradovima Dalmacije i Istre u kojima su se minoriti pojavili u prvoj polovici XIII stoljeća. Mjesna tradicija istarskih minoritskih samostana Trsta, Milja, Poreča i Pule hoće da je ove samostane osnovao sv. Antun, dok samostani u Krku, Cresu, Rabu, Zadru, Trogiru, Splitu, Dubrovniku, Lješu i Draču tvrde da ih je osnovao sam sv. Franjo 1212. god., kad se bio uputio iz Ankone na Istok, ali ga je nevrijeme bacilo na našu obalu i neko se vrijeme zadržao u »Slavoniji«.[2] Ne treba posebno spominjati da tolik broj gradova sv. Franjo nije mogao u onako kratko vrijeme ni posjetiti, a kamoli u svakom još i samostan osnovati. Činjenica ostaje da je on na našoj obali bio, a još nitko nije uspio dokazati gdje je to bilo! Šibenska samostanska tradicija veli samo da je njezin samostan osnovao pratilac sv. Franje bl. Florijan.[3]Antun Fosko, šibenski biskup, pripisuje osnutak samostana fra Adamu kad je prošao kroz Dalmaciju 1221.[4] Mada je prva verzija (o fra Florijanu) veoma uvriježena i od davnine u Provinciji franjevaca konventualaca, ničim nije dokumentirana, pače, fra Florijana kao druga ili pratioca sv. Franje na putu u Palestinu ne spominje ni jedan pisac, ni jedan izvor onog vremena. Druga je pak verzija (o fra Adamu) očita zabuna, jer se ovaj napis, tvrdi Krsto Stošić,[5] u kojemu se spominje fra Adam, ne odnosi na Šibenik nego na Trogir. Ipak se općenito uzima, prema predaji, godina 1221. kao godina osnutka, ili tačnije, dolaska prvih franjevaca u Šibenik.[6]

[1] Od pape Inocencija IV, bulom »Cum tamquam veri« 1250. god.

[2] Thomas de Celano, Vita prima S. Francisci Assisiensis, cap. XX, n. 55: »... qui (scil. S. Franciscus)mense octobri anni 1212. Ancona versus Palestinam profectus est... ventis contrariis flantibus in partibus Sclavoniae cum ceteris navigantibus se invenit«.

[3] Krsto Stošić, Samostan sv. Frane u Šibeniku (1930), str. 8 (rukopis).

[4] Folium dioecesanum (1890), str. 39 (Službeni glasnik Šib. biskupije).

[5] Kr. Stošić, isto, str. 8.

[6] P. Antonio Sartori, La Provincia del Santo, Padova 1958, str. 270.

Prvi do sada pouzdani i pisani podatak o šibenskom samostanu minorita odnosi se na 1229. godinu. F. Galvani je o tome vidio dokumenat u samostanu.[7] Tu godinu donosi i kodeks br. 715 koji se nalazio u sjemenišnoj biblioteci u Padovi.[8]

Izgradnju samostana odmah iza smrti sv. Franje († 4. X 1227) svjedoči nam i listina od 27. siječnja 1787. koja se čuva u samostanskom arhivu.[9] Tu se naglašava da je samostan izgrađen nastojanjem i s pomoću same gradske općine koja ga je uz to i obilno nadarila. Ova svjedočanstva koja nam govore o izgradnji samostana malo iza smrti sv. Franje ukazuju na činjenicu da su se minoriti morali pojaviti i nastaniti u Šibeniku još za života utemeljitelja franjevačkog reda, a i potkrepljuju tvrdnju predaje o osnutku samostana g. 1221. Iz povijesti minoritskih samostana u našim zemljama znamo da su se mnogi izgrađivali kroz više godina i da su se redovnici nalazili u pojedinim mjestima mnogo prije nego što bi se ondje izgradio samostan.

Iz druge polovice XIII st. imamo više dokaza o prvotnom samostanu. Godine 1264. spominju ga trogirske listine. Dne 13. ožujka te godine neki Duje Domičin ostavlja oporučno »maloj braći u Šibeniku 10 funti«.[10] Farlati donosi da je splitski nadbiskup fra Ivan (1265—1294, dominikanac) bio pošao u Šibenik godine 1267. s trogirskim biskupom Kolumbanom (1255–1276, minorit) i mnogim redovnicima dominikancima i minoritima.[11] »Mnogi« su minoriti pošli očito i zbog toga što su u Šibeniku imali svoj prostrani samostan. Pri kraju XIII st. živi u Šibeniku uvaženi redovnik fra Martin iz Raba. Obavljao je službu gvardijana u Samostanu sv. Frane. Toliko je bio ugledan medu svećenstvom i u narodu da je bio aklamiran za prvog zakonitog i kanonski postavljenog biskupa u Šibeniku. Zbog velikog broja građana, obred njegova posvećenja za biskupa obavio se na trgu, izvan katedrale. O ovom nam svjedoče mnogi domaći i strani izvori.[12] Fra Martin je prvi biskup u Šibeniku. Njegov

[7] »Il primo (convento)era stato fabricato nel 1229. come da documenti ch'esistono nell Archivio dell'attuale convento«. F. Galvani, il re d'armi di Sebenico, str. 26, n. 2. Po svoj prilici, nestao je taj dokumenat iz samostana na kojemu je Galvani pročitao podatak o izgradnji samostana god. 1229. P. dr Bernardin Polonijo »prekopao« je sav arhiv, ali tog spisa nije našao.

[8] Do supresije samostana i vjerskih škola u Italiji kodeks se je nalazio u sjemenišnoj biblioteci u Padovi. Premještajem biblioteke i arhiva kodeksu se zameo trag.

[9] »Quanto sia alla derivazione dei stabili posseduti dal Convento, questi dipendono da una epoca assai anteriore all'anno 1605. del decreto dall' Eccmo Senato, essendo stato fondato questo Convento da questa Città, e da essa dotato pochi onni dopo la morte del Serafico Nostro Padre S. Francesco, come si scorge de più antiche Famiglie de Nobili della Città medisima«. Ovjeren akt od 27. siječnja 1787. Čuva se u samostanskom arhivu.

[10] 13. III 1264. Testamentum Duimi Domiche: »... Ego Duimus Domiche, cogitans de Dei iudicio... hoc presens testamentum disposicionem huiusmodi facere procuraui. Relinquo enim... fratribus minoribus de Sybenico decem libras«. M. Barada, Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium, knj. 44. Trogirski spomenici dio I, sv. I, str. 48, n. 101.

[11] Illyricum Sacrum IV, str. 454.

[12] Fol. dioec., str. 32; A. Alačević, Pagine della Storia di Sebenico, 1912, str. 14–17; Illyr. S., IV, str. 460; Bullarium Franciscanum V, Append. II, str. 614.

episkopat traje od 1298. do 1319.[13] Umro je malo iza rušenja starog samostana, nezadovoljan što novi još nije bio izgrađen. U svim ispravama franjevačkog reda iz drugog dijela XIII st. i iz prve polovice XIV u kojima se nižu imena provincija, kustodija i samostana nalazimo i ime šibenskog samostana sv. Frane: Conventus S. Francisci Sibenici.[14]

Samostan je bio potpun. Uz crkvu je imao »više zgrada, klaustar, refektorij, spavališta sa svim radionicama i oratorijima«, kako nam tvrdi Divnićev zbornik.[15] Nalazio se izvan gradskih zidina, ali neposredno do njih (extra, sed prope moenia), na mjestu zvanom »Psare«, blizu mora, kod mosta.[16] Psare su ležale jugoistočno od današnjeg samostana, između njega i uvale »Draga«,[17] koja je nasuta 1909, a u srednjem je vijeku služila kao malo pristanište. Jugozapadno od Psara bilo je more, a na sjeveroistoku »Podac ili Grebeni«.[18] Na tom su prostoru danas poštanski ured, carinarnica, hotel »Krka« i Makaline kuće.

Iz strateških razloga ovaj su samostan i crkvu porušili sami Šibenčani godine 1319, iz bojazni da se tu ne utvrdi Mladen Šubić, ban Hrvatske i Bosne, koji se spremao da silom zauzme svoj rodni grad Šibenik.[19]

Na mjestu porušenog samostana oko 1445. nanovo je podignuta crkvica sv. Andrije i Frane, u kojoj su obavljali službu redovnici iz samostana sv. Frane, a 1645. izgrađena je utvrda ili branik sv. Katarine.[20] Fantino Pesaro, »conte capitano«, dopustio je 20. lipnja 1442. gvardijanu fra Nikoli da Rocca Contrada da na temeljima stare crkve podigne novu, posvećenu sv. Marku,[21] što nije učinjeno,[22] već je posvećena sv. Andriji i Franji, što svjedoči da nisu ni redovnici ni Šibenčani bili oduševljeni mletačkom vlasti koju je simbolizirao sv. Marko.

Kad je godine 1597. šibenski povjesničar Dinko Zavorović sastavio svoje djelo »Trattato sopra le cose di Sebenico« još su se viđali tragovi starog samostana.[23]

[13] Conradus Eubel, Hierarchia Catholica I, str. 449.

[14] Cf. L. Waddingus, Annales Minorum IV, ad ann. 1260; Arch. Franciscanum Historicum, an. I, fasc. I, str. 18–20; Provinciale Ordinis Minorum Vetustissimum secundum Codicem Vaticanum Nr. 1960. Ad Claras Aquas MDCCCXCII, str. 68–69. Fr. C. Eubel, O. M. Conv.

[15] Codex Diphnicianus, s. 101 (nalazi se u biblioteci samostana sv. Frane u Šibeniku): »ecclesia seu coenobium beati Francisci ordinis minorum conventus siben. cum domibus, claustro, refectorio, dormitorio ac universis officinis et oratoriis«.

[16] P. A. Sartori, isto, str. 270: »S. Francesco Vecchio, convento eretto nel 1221. sul promontorio al Ponte nella contrada sovra Psare«. Cf. Zavorović, Trattato sopra le cose di Sebenico (rkp kod JAZU).

[17] Codex Diphn., f. 9.

[18] Isto, ff. 10 i 10.

[19] Bula pape Ivana XXII od 20. XI 1321. u: Bull. Franc. V, n. 455; G. Lucio, Histodia di Dalmatia, Venetia 1674, str. 164.

[20] Cf. Kr. Stošić, isto, str. 8.

[21] P. A. Sartori, isto, str. 270.

[22] Kr. Stošić, isto, str. 8.

[23] Rukopis kod Jugoslavenske akademije u Zagrebu.

Isprave nazivaju stari samostan: Conventus S. Francisci, San Francesco vecchio, Sv. Frane,[24] što znači da je titular ili zaštitnik samostanske crkve bio sv. Franjo. S obzirom na činjenicu da su se minoriti nastanili u Šibeniku za života sv. Franje, a odmah iza njegove smrti izgradili samostan, kad Franjo još nije bio od crkve kanoniziran, morala je samostanska crkva u početku imati nekog drugog sveca za titulara. Nećemo pogriješiti ako ustvrdimo da je to bio sv. Andrija, na što nas navodi činjenica da su ovog sveca stari Šibenčani veoma svetkovali i da je njemu u čast na onom mjestu gdje je bio stari samostan dva puta građena crkvica. Oko stare crkvice sv. Andrije, koju su prvi minoriti dobili za uporabu, oni su izgradili svoj prvi samostan. Kad je Franjo Asiški bio proglašen svetim oni su k prvom titularu nadodali i ime svog ustanovitelja, koje je zatim sasvim istislo prvi naziv.

Novi samostan

Odluka o rušenju starog samostana i njegove crkve pala je već 1315. godine.[25] Razlog zašto su Šibenčani porušili samostan sa crkvom i redovnici prešli u grad iznosi i Divnićev zbornik i papina bula od 20. prosinca 1321. U papinoj buli. uz ostalo, čitamo: »... Mladinum chroatorum et Bosnae Banum ex parte una et cives civitatis ejusdem ex altera gravi discordia suscitata, cum idem Banus per terram et mare civitatem praedictam intenderet impugnare. iidem cives considerantes quod per locum vestrum (misli na redovnike i njihov samostan) tunc situm extra civitatem praedictam impugnationi huiusmodi magna commoditas praestabatur, ac tantis periculis occurere cupientes, praedictum locum funditus dextruxerunt«.[26] Šibenčani su porušili samostan za vrijeme kneza Budislava, gradskog načelnika, između 23 veljače i 6. ožujka 1319.[27] Vlasti su redovnicima zagarantirale odštetu i odredili lokaciju za novi samostan u gradu čim je pala odluka o rušenju starog samostana. Obećanje je izvršeno posebnom poveljom Plemićkog vijeća dne 23. travnja 1320. godine. U njoj se redovnicima izručuje današnje mjesto samostana i crkve. Povelja je predana u ruke fra Fabijana (Flabianus) provincijalu »Slavonije«.[28] Ovo se zbilo za hrvatsko-ugarskog kralja Karla, za šibenskog biskupa Grizogona Fanfonje (Zadranina, nasljednika fra Martina), za knezova Grgura, sina hrvatskog bana Pavla i Budislava, šibenskog načelnika, kneza krbavskog, za sudaca Ciprijana pokojnog Stanka, Radoslava Mihetića i Tolima pokojnog Bratka Stankova.[29]

[24] P. A. Sartori, isto, str. 270.

[25] Cf. Kr. Stošić, isto, str. 9.

[26] Bull. Franc., V, n. 455; Codex Diphn., f. 101.

[27] I. Lucio, Historia di Dalmatia, str. 164.

[28] Dokumenat se nalazi u Narodnoj biblioteci u Beču među »Diplomatarium Sibenicense«.

[29] Codex Diphn., f. 101.

To mjesto bilo je još prije navedenog datuma poklonjeno fratrima, za vrijeme šibenskog načelnika Bartula Grizogona. Tu su se oni sklonili kad im je stari samostan bio porušen. Divnićev zbornik tačno nam označuje to mjesto. Zvalo se Oštrica, Puncta, Punta. Nalazilo se unutar bedema, u samom južnom uglu: »... positum in Sibenico in puncta ex parte quirinalis vie publice diametraliter usque ad mare, a muro videlicet civitatis incipiendo a parte australi dimittendo viam unam spacio duarum nrazonarum communalium et protendendo in parte ponentis usque ad novam domum heredum quondam ceassini«.[30]

Plemićka povelja od 23. travnja 1320. pravomoćni je ustupak gradilišta za novi samostan. Odmah zatim Šibenčani su zatražili od pape Ivana XXII potrebit dopust za zidanje novog samostana i crkve, koji su dobili u posebnoj buli od 20. prosinca 1321. u Avinjonu. Tu nam bulu donose Luka Waddingus, Farlati, Konrad Eubel, a nalazi se i u Divnićevu zborniku.[31]

Oblik današnjeg samostana sv. Frane u Šibeniku odudara od ostalih samostana u Provinciji. Nema četvrtog krila koji zatvara, po pravilu, četverokutni klaustar. Šibenski samostan nema klaustra s hodnicima i trijemovima na stupovima, nema središnjeg kvadrata gdje se kod naših samostana neizostavno nalaze zdenac i nerijetko cvijeće, zelenilo i po koje stablo, ponajviše maslina (u starini), palma, eukalipt, lovor, bor, platan. Prostor koji se nalazi između crkve i samostana sv. Frane u Šibeniku nepravilan je, oduljen, uzak i bez vidljiva znaka česme (cisterne). Mislilo se da tu samostan nije ni imao ovu tako važnu karakteristiku svakog samostana. Držalo se da nije ni potrebna, jer je s druge strane, u parku, samostan imao veliku cisternu, bunar, kojim su se služili i redovnici i velik dio pučanstva. Ipak, unutrašnja cisterna je postojala, kako pokazuju najnovija iskapanja, ali je bila napuštena kad su u dvorište stali pokapati mrtve.

I letimičan pogled na samostan i crkvu otkriva da ovi objekti nisu nastali najedanput, već da su, naročito samostan, više puta dograđivani i popravljani. Zato nemaju stilske jedinstvenosti. Na samostanu su se više puta obavljali temeljiti popravci, pregrađivanja i nadograđivanja u raznim pravcima. Ovdje ćemo iznijeti one najvažnije za koje znamo iz samostanskih knjiga, gdje su tačno izneseni čak i neznatni popravci i ubilježeni troškovi, vrijeme, materijal, izvoditelj radova, darovatelji i drugi podaci.[32]

Nakon rušenja starog samostana redovnici su se prihvatili posla oko podizanja novog u gradu. Gradili su ga u toku 1321. godine i nije bio dovršen. Bio je mnogo manji od današnjeg. Zapremao je onaj dio današnjeg koji se nalazi uz sakristiju i crkvicu sv. Martina. Na mjestu dodašnjeg samostana bile se neke stare građevine, ali se ne za koliko i

[30] Isto, na i. mj.

[31] Annales Minorum V, an ann. 1321; Illyr. S., IV, str. 460; Bull. Franc., V, n. 455; Codex Diphn., f. 102 sl.

[32] Cf. Knjige računa: izdataka i primitaka Sam. sv. Frane u Šibeniku.

kako su ih redovnici upotrijebili. Na nekim mjestima temelja u suterenu, s dvorične strane, zapažaju se ostaci predašnjih zidina. Crkva je izgrađena nešto kasnije, u drugoj polovini XIV stoljeća,[33] kako nam najbolje svjedoče brojne lapide uzidane na mnogim mjestima u crkvene zidove. Posvećena je 31. svibnja 1423.,[34] što je nekima dalo povod za zaključke da je tada izgrađena. Samostanski toranj je još mlađi. Do izgradnje samostanske crkve redovnici su se služili s dvije male crkve u sklopu samog samostana. To su Sv. Martin i Sv. Mihovil. One su tu mnogo prije samostana i dane su redovnicima zajedno s okolnim terenom nakon rušenja starog samostana.

Samostan je temeljito popravljen i proširen sredinom XVI st., kako nam svjedoči natpis u kamenu, a nalazi se u prizemlju zvonika. Nekad je stajao kod propovjedaonice u crkvi. U natpisu se spominju i hvale zaslužni i ugledni redovnici braća Nikola i Jeronim Divnić i Julije Mušić. Natpis glasi:

D.D.D.D. – Nicolao Hieronymoque Diphnicis Doctoribus Praeclarissimis Sacri Huius Coenobii Restauratori Uni, Conservatori Alteri Praecipuis Ac Julio Museo Pariter Restauratori Eximio Viro Integerrimo Qui Dum Totius Dalmatiae Praefecturam Felicissime Gererat Quadriennio non Expleto Ad Legem Naturae Pie Accessit. Anno Aetatis Suae XLII. Die XXVII. Octobr. MDLXXXVIII.

Magister Simeon Museus Austriae Ac Dalmatiae Officio Perfunctus Patribus Optime De Se Meritis Fratriqu. Dilectissimo Piet. Causa Moestiss. P.C. Qui Cum Probitatis Prudentiae Ac Eruditionis Laude Patriam Illustravit Cumq. Ad Eum Ampliss. Honores Defferantur E. V. Praeagens Annum Moestissimos Huius Coenobii Fratres Relinquens Ad Caelestia Evolavit Die XIII. Aug. MDXCIII.

U prvoj polovici XVIII stoljeća, naročito za vrijeme provincijala P. Mg. Petra Andrije Andreisa, izvodili su se razni popravci na samostanu i na zidu između samostana i mora, koji je bio gradski bedem. Novcem je pripomogao i sam mletački dužd. Do godine 1748. samostan je bio toliko i tako preuređen i popravljen da su ga nazvali »novim«. Tada je izgrađeno ono krilo prema crkvici sv. Mihovila,[35] barem djelomično, jer smjer, vrst kamena i način gradnje ukazuju da se ovaj dio gradio u dva navrata.

Godine 1752. grom je zapalio barutanu u Tvrđavi sv. Ane. Zbog požara koji je nastao stradao je dio grada i velik dio samostana. Restauraciju samostana izvodio je graditelj Ivan Skok uz pomoć majstora Donata Pekića. Onovljen je zid do mora, za koji su postavljeni u zemlju veliki i debeli panjevi i grede (pali). Samostan je u mnogočem preinačen i dograđen. Postavljen je pod krovom žlijeb od kamena, preinačene su sobe, otvoreni novi prozori (luminari) u potkrovlju, izgrađene stepenice do terase nad crkvom sv. Martina, proširen refektorij, podignuti zidovi koji su ograđivali vrtove, izgrađeni dućani i skloništa do mora. Bilo je u planu da se napravi hodnik od samostana do kora, ali to nije ostvareno. Kamen su dovozili iz Jezera i Prvića, bijeli kamen iz Korčule, a opeke iz

[33] Vidi početak narednog poglavlja.
[34] P. A. Sartori, isto, str. 270.
[35] Cf. Kr. Stošić, isto, str. 10.

Ancone. Ovim radovima i onim otprije (iz 1748) malo je ostalo od starog samostana. Šibenčani su se istakli svojom darežljivošću. Za proširenje i popravak samostana najviše su zasluga stekli fra Serafin Ivasović, gvardijan († 1785) i P. Mg. F. Zambelli tadašnji magister novaka. Ovaj je bio ovlašten da za restauraciju samostana podigne zajam. Restauracija je završena 1766, o čemu nam svjedoči ploča poviše terase na jugozapadnom zidu. Uz franjevački grb uklesane su ove riječi:[36]

Ne cadat deiectum
Iterumque ut stat
A fundamentis constructum
An. Do. MDCCLXVI

Predviđen je bio proračun u iznosu od 240 cekina. Radovi su međutim stajali mnogo više, oko 24.000 lira.[37]

Izvanjski izgled samostana, prema moru, ostao je od onda do danas uglavnom isti, ako izuzmemo lokal ispod samostanske terase, kao i to da su zidovi ožbukani, a do tada su bili onakvi kao što su samostanski zidovi i danas s dvorišne strane.

Deset godina kasnije, 1776. god. podignut je zid koji ide od pročelja crkve (sijeće ga) do crkvice sv. Mihovila. Nad samostanskim vratima (dvorišta) stoji natpis: *Auxilium meum a Domino. A. D. MDCCLXXVI.*

Godine 1805. završeno je preuređivanje (s dvorišne strane, nasuprot crkvi) za školu. Do tada je prva soba, najbliža crkvici sv. Mihovila, služila za održavanje škole, pa su je zvali »skula«. Osim soba za razrede uređene su i sobe za učitelje. Nastavnici su bili sami redovnici. P. Serafin Mucalo, P. Serafin Bogdan i P. Benedikt Semanić. Godine 1807. proširen je lokal za školu i popravljena za ovu svrhu velika soba do sakristije svotom od 500 forinta. Godine 1829. uređeno je cijelo prizemlje za 4 razreda javne osnovne škole i očišćen zdenac za pitku vodu učenicima.[38]

Godine 1844. izgrađena je iznad crkvice sv. Martina knjižnica, koja je 1887. nešto preuređena: podignuta, postavljena su dva velika prozora (umjesto jednog do tada) i novi krov. Nabavljeni su stalci za knjige. Troškovi su iznosili 625 forinta.[39]

Godine 1875. isplatila je općina samostanu 200 forinta za rušenje zidova pred samostanom, uz obalu. Ovi su zidovi zagrađivali vanjsko samostansko dvorište. Godine 1885. porušena je tvrđa (toranj od bedema) na južnoj strani samostana, a 1890. preostali dio gradskih bedema.

Dne 11. rujna 1895. sklopljen je ugovor između općine i samostana sv. Frane. Samostan ustupa općini 206 m^2 zemljišta: perivoj pred samostanom i sakristijom s velikim zdencem. Općina se obvezuje da će o svom trošku urediti zid perivoja i pročelja samostana, odstraniti kanal

[36] Cf. P. A. Sartori, isto; Kr. Stošić, isto, str. 10–11.
[37] Cf. Knjiga računa, ad an. 1766.
[38] Cf. Knjiga računa, ad an. 1829; Kustodijalna knjiga i knjiga o Školi pod istom godinom.
[39] Isto.

za vodu, uvesti vodovod u samostan i sakristiju, davati vodu samostanu besplatno »in perpetuum« i isplatiti 1000 forinta.[40] Ugovor je sklopljen ponajviše zalaganjem ondašnjeg općinskog komesara Frane Madirazze iz Trogira. On je godine 1896. uredio današnji Gradski perivoj. Rušenjem starih zidina, odstranjenjem zdenca i lokve i otvaranjem novih prozora sa strane perivoja (1896), samostan je poprimio ljepši izgled, dobio više sunca i svjetla i oslobodio se vlage.

Za gvardijana P. Frane Miolina (1900–1905) izgrađena je s obalne strane terasa s lokalima pod njom, uz trošak od 5.600 kruna, po nacrtu poduzetnika Dominika Sponze iz godine 1896.[41] Tada je stari refektorij preuređen za školsku prostoriju, a stepenice od kamena koje su vodile iz gornjeg dijela samostana dolje prema upravi ženske škole postavljene su izvana kako su i danas. Godine 1908. uređene su još dvije prostorije za žensku školu, obnovljen refektorij i ožbukan samostan. Trošak je iznosio oko 12.500 kruna.[42]

Od znatnijih radova u nanovije vrijeme vrijedno je spomenuti popravak krova i izmjenu crijepova za gvardijana P. Zvonimira Zlodija (1959 – 1962) i postavljanje pločnika u dvorištu za gvardijana P. Miroslava Koceića. Prvi je pokrio troškove prodajom ostatka crkvenog zemljišta, a drugi je svojim upornim nastojanjem dobio od Republičkog sekretarijata za prosvjetu i kulturu u Zagrebu preko Gradske općine Šibenik g. 1963. iznos od 4,000.000 SD.[43]

Namjena samostanskih prostorija i njihov raspored mijenjali su se tokom vjekova. U srednjem vijeku u donjem samostanskom dijelu nalazile su se ove prostorije: drvarnica, spremište za žito, pivnica, spremište za ulje, kuhinja, veliko i malo spremište, refektorij (blagovaonica). U gornjim samostanskim prostorijama nalazile su se razne sobe za dnevni boravak, studij, spavanje i drugu upotrebu. U inventarima nalazimo ove nazive: scrittorio (scriptorium, pisarnica), libreria (bibliotheca, knjižnica), archivio (archivium, arhiv), camera dipinta (pinakotheca, soba sa slikama), camera d'ufficio (službena radna soba), camera grande (velika zajednička soba), camere (sobe, pojedinačne sobe za spavanje), anticamere (predsoblja), studio (učionica), dormitorio (zajedničke spavaonice) i scola, (soba za nastavu izvanjskim učenicima, škola).[44]

Raspored i namjena samostanskih prostorija od početka XIX stoljeća do danas: prizemlje je dano u najam. Služilo je kao skladište duhana (1777) i konjušnica (1829). Kad su izgrađeni lokali ispod tarase, unajmila ih je zajedno s unutrašnjim spremištem najprije Slovenska banka (1913–1927), zatim Ljubljanska kreditna banka (1927–1930). U drugom je dijelu prizemlja imala sjedište Spužvarsko-koraljska zadruga.

[40] Knjiga ugovora ad an. 1895.

[41] Knjiga računa, za g. 1901 sl.

[42] Isto ad an. 1908; Kr. Stošić, isto, str. 11.

[43] Novac je dan za uređenje knjižnice i za dolični pristup k njoj.

[44] Cf. Inventare od 1502. dalje, naročito Inventar 12. VII 1793. i Libro Custodiale.

Prvi kat i veći dio drugoga kata ustupljen je pučkoj školi. Nastavu su u školi vodili najprije redovnici (sve do 1860. god.), a zatim vanjski učitelji. Pokrajinska je uprava plaćala samostanu za prostorije muške škole najprije 3 talira, a od 1836. godine 300 forinta.[45] Upravo je onda bilo toliko djece. Ženska se škola nalazila na prvom, a muška na drugom katu. U školskim je prostorijama od 1912. radila i škola za naučnike, zanatlije (šegrtska škola). Neko vrijeme iza drugog svjetskog rata još je u samostanu bila škola, dok nije u prvom katu (nekadašnjoj ženskoj školi) otvoreno dječje zabavište, gdje je i danas, a na drugom katu smještene su privatne obitelji (najprije 5 obitelji beskućnika). Namjera je uprave samostana i organa vlasti da se u tim prostorijama smjesti samostanska knjižnica, koja bi bila pristupačna javnosti. Preostali dio samostana služi redovničkoj zajednici. Uz osobne i zajedničke prostorije tu se nalaze: knjižnica, arhiv i pinakoteka. Prostorije za ovu namjenu neugledne su i nedovoljne za onoliko i onakvo kulturno blago koje se vjekovima u njima čuva.

Crkva

Crkva sv. Frane u Šibeniku sagrađena je u drugoj polovini XIV stoljeća. Najsigurniji su nam za to dokaz brojni epigrafski spomenici na zidovima crkve. Najstariji potječe iz 1350. Nalazi se ispod kora, s desne strane ulaznih vrata. Na ploči piše:

† MCCCL. Hec est sep
ultura
Petro. Ivse. et Michaeli. et suo. Civibus. Sibe
nicensibus et Scradonensibus. Deo gra
tias. Amen

Slijede natpisi iz 1356. 1361. i 1384. Nalaze se izvan crkve, s lijeve strane portala. Onaj iz 1361. označuje grob šibenskog načelnika kneza Budislava. Na njemu piše:

A.D. M.CCC.LXI
hec e. Sepultu
ra Budislavi. O
lim Dmi D Se †

Ovi su natpisi originalni.[46] Biskup Fosco i profesor Miagostović nisu ih zapazili pa su izgradnju crkve prebacili za cijelo stoljeće.[47] Crkva je posvećena 31. svibnja 1423. godine.[48]

Sva je od kamena. Pročelje joj je i dio bočnih, vanjskih zidova od bijelih tesanaca. Duljina joj iznosi 38.50 m (28 do prezbiterija + 10.50

[45] Knjiga računa za g. 1836.
[46] Kr. Stošć, isto, str. 17.
[47] Fosco stavlja god. 1483., Fol. dioec. 1890. str. 78, a Miagostović u prvu polovicu XIV st., Per una cronaca sebenicense, 1913, str. 6.
[48] P. A. Sartori, isto, str. 270.

prezbiterij s korom), širina 12.56, visina pročelja 17.40, bočnih strana 11 m. Izgrađena je u jednostavnom gotičkom stilu kao i ostale crkve iste redovničke Provincije koje su nastale u XIII i u prvoj polovici XIV stoljeća.[49] Nad ulaznim vratima resi je okrugli prozor. Crkva je na početku imala na bočnim stranama po tri gotička prozora, bez prozora u prezbiteriju i u koru. Od tih bočnih prozora sačuvala su se samo dva, ona sa strane ulice. Dva se zapažaju s dvorišne strane. Ako izuzmemo jednostavni friz ispod krova, žir iznad timpanona i tarsiju u profilu iznad bočnih vratiju, crkva nema drugih građevinskih ukrasa. Na zidovima nema tragova pilastara pa zaključujemo da nije bila presvođena lukovima.

Crkva je za svoje duge povijesti bila više puta popravljana. Na njoj su se izvodile razne adaptacije manjeg i većeg zahvata. U XV stoljeću preuređen je prezbiterij s glavnim oltarom i dograđena kapela sv. Križa.[50] U eri baroka htjelo se crkvu u XVII stoljeću preinačiti u taj stil. Mijenjaju se stari i postavljaju novi oltari; zatvaraju doondašnji prozori i otvaraju novi. Tada je postavljen i skupocjen strop sa slikama osrednje umjetničke vrijednosti.[51] U drugoj polovici XIX stoljeća ostranjuju se nadgrobne ploče i postavlja novi pločnik kakav vidimo danas. Zbog ovih preinaka crkva je stilski nagrđena. Izgubila je svoj prvotni izgled i franjevačku jednostavnost. O . Josip Milošević imao je nakanu da crkvu dovede u prvotno stanje. U tu je svrhu pozvao iz Beča poznatog arhitekta, benediktinca p. Anselma Werbiera. Ovaj je učinio nekoliko uspjelih nacrta koji se, kao dokumenat, i danas čuvaju u samostanu.

Crkva sv. Frane ima veliko kulturno značenje za Šibenik. Tu je bilo sjedište mnogim bratovštinama, koje su u crkvi imale svoje vlastite oltare. Hrvatski se jezik gajio za svo vrijeme mletačke vladavine, pače, neke su se funkcije i neki obredi vršili isključivo na tom jeziku. Stoljećima je ona bila glavno grobište za Šibenik. Pokojne se pokapalo u crkvi i oko nje – od osnutka samostana i izgradnje crkve pa do zabrane pokapanja mrtvih u crkvama god. 1827.[52] U crkvi se nalazilo preko 120 grobnica.

Crkva je bogata mnogim relikvijama, vrijednim crkvenim predmetima i starim paramentima. Značajni su njezini oltari i brojne slike, ponajviše na platnu, djela poznatih majstora. Neke umjetnine pripadaju Tiepolovoj školi. Tri su slike u crkvi djelo umjetnika Matije Ponzonija iz Raba.[53] Najvrednije se slike nalaze na oltarima.

Danas u crkvi ima devet oltara. Četiri su drvena, a pet ih je od kamena i mramora. Drveni oltari pripadaju baroknom stilu, iste su veličine, nešto posebno za Šibenik i okolicu. Djelo su rezbara Josipa i Jerka Ridolfija iz Venecije.[54] Razmještaj oltara je ovakav: u prezbiteriju je glav-

[49] Istog su stila (bile) crkve sv. Frane u Dubrovniku, Splitu, Zadru, Krku, Puli, Poreču, Piranu, Kopru, Trstu i Miljama.

[50] V. Miagostović, Per un diario sebenicense, Rivista Dalm. IV, fasc. I, str. 6.

[51] Plafon je postavljen 1674, kako je na njemu zapisano.

[52] Kr. Stošić, isto, str. 43. sl.

[53] Knjiga računa (troškovi-spese), za mjesec kolovoz 1638.

[54] Isto, za mj. rujan 1635; za 7. srpanj 1643.

ni ili veliki oltar sv. Antuna. Desno od njega nižu se oltari: bl. Nikole Tavilića, Bezgrešnog Začeća, sv. Josipa i sv. Križa (u kapeli), a lijevo: Gospe presv. Srca Isusova, sv. Klare, sv. Stjepana i Žalosne Gospe (naprama kapeli sv. Križa).

Današnji veliki oltar izradio je Josip Fadigo god. 1749. Nekad je taj oltar resila slika sv. Ante, koju je izradio Matija Ponzoni god. 1655. za 389 lira.[55] Današnja slika nije originalna. Prerađena je najprije god. 1750, zatim, ponovo, 6 godina kasnije, jer je bila stradala od vlage.[56] Na njoj nije moguće raspoznati karakteristike slavnog mjastora. Djelo Ponzonija su slike Bezgrešnog Začeća sa sv. Tomom i sv. Nikolom te slika sv. Klare.[57] U crkvi se čuva slika sv. Franje Paulskog koja pripada Tiepolovoj školi. V. Miagostović tvrdi[58] da je ona djelo Giambattiste Piazette († 1754), učenika glasovitog Ivana Tiepola († 1770). Danas se čuva iza velikog oltara. Ostale slike u crkvi potječu od drugih majstora kojima nije poznato ime autora. Manji broj umjetničkih djela na platnu i na drvu pohranjen je u samostanskoj pinakoteci.

Orgulje

Orgulje spominju najstarije samostanske knjige primitaka i izdataka iz prve polovice XV stoljeća.[59] Nije nam poznato kada su i na kojem mjestu bile postavljene prve orgulje u crkvi Sv. Frane. Za gvardijana fra Petra Nardinića nove je orgulje postavio majstor Šimun iz Zadra god. 1601.[60] Popravio ih je god. 1618. fra Šimun Poparić, gvardijan u Poreču, koji je za tu svrhu bio došao u Šibenik.[61] Godine 1642. pismeno naređuje provincijal fra Zaharija iz Pirana da se orgulje poprave novcem od ostavštine Margarite Parisotti.[62] Te su orgulje bile loše pa su redovnici bili primorani da nabave nove. Nove su orgulje bile nabavljene iste godine. Bile su malene i mogle su se prenositi.[63] Godine 1652. oštetio ih je grom pa samostan kupuje nove 1655.[64] Za prijenos orgulja, za uređenje kora i stepenica koje su vodile na kor samostan je potrošio 900 lira.[65] Ni ove orgulje nisu bile dobre, jer ih već slijedeće godine popravlja Gapio Fonda iz Venecije.[66] Ove je orgulje samostan prodao varoškoj crkvi 1762 kad je nabavio nove iz Venecije koje je sastavio

[55] Isto, za mj. kolovoz 1638.
[56] Inventar, za g. 1756.
[57] Knjiga računa (troškovi – spese), za mj. kolovoz 1638.
[58] V. Miagostović, isto, str. 6. sl.
[59] Knjiga računa (Spese) 1431–1450, ad an. 1439. f. 104: »Item solvi ... pro organo conventus libr. 1 et solidos 16«; Isto, ff. 121; 127; 129; 145.
[60] Isto, ad an. 1600, f. 80; ad an. 1601, f. 82.
[61] Isto, ad an. 1618: »Luglio Addì 12 hozi vense il p. Guard. di Parenzo per acorder il nostro organo«.
[62] Knjiga naredaba (Libro d'Ordini), ad 11. junii 1642.
[63] Knjiga računa, ad an. 1642.
[64] Isto, ad an. 1652, f. 83: »Spesi ... per organo rotto della saeta L 5«.
[65] Isto, ad an. 1655.
[66] Isto, ad an. 1656.

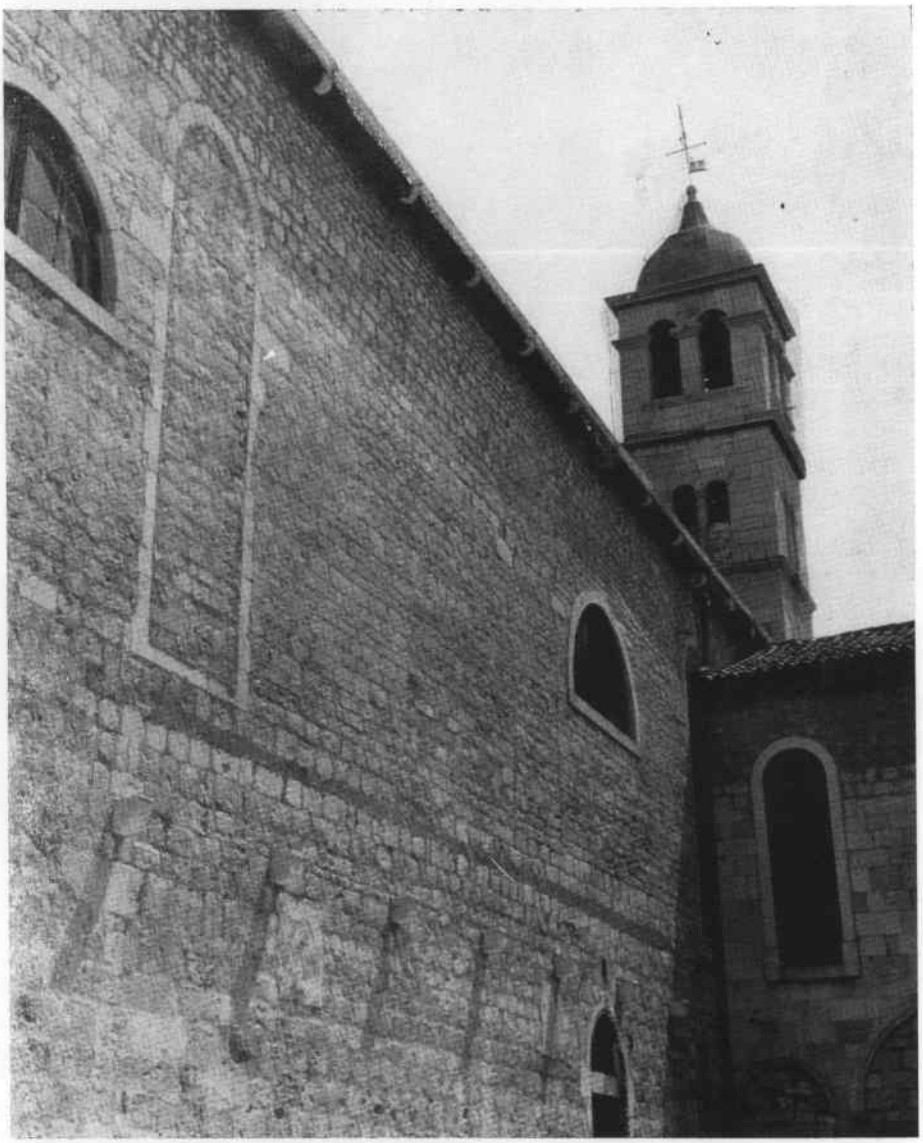

Crkva s klaustralne strane. Vide se prozori iz vremena kad je crkva bila gotičkog stila

Samostan i crkva sv. Frana god. 1893.

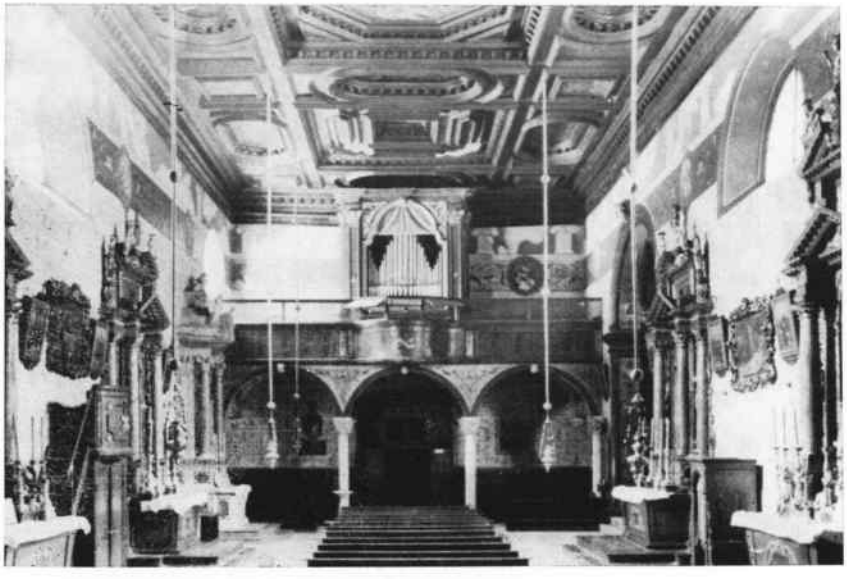

Unutrašnji izgled crkve. Pogled na kor i orgulje

Oltarna slika – Tiepolova škola. (Sada se nalazi iza velikog oltara)

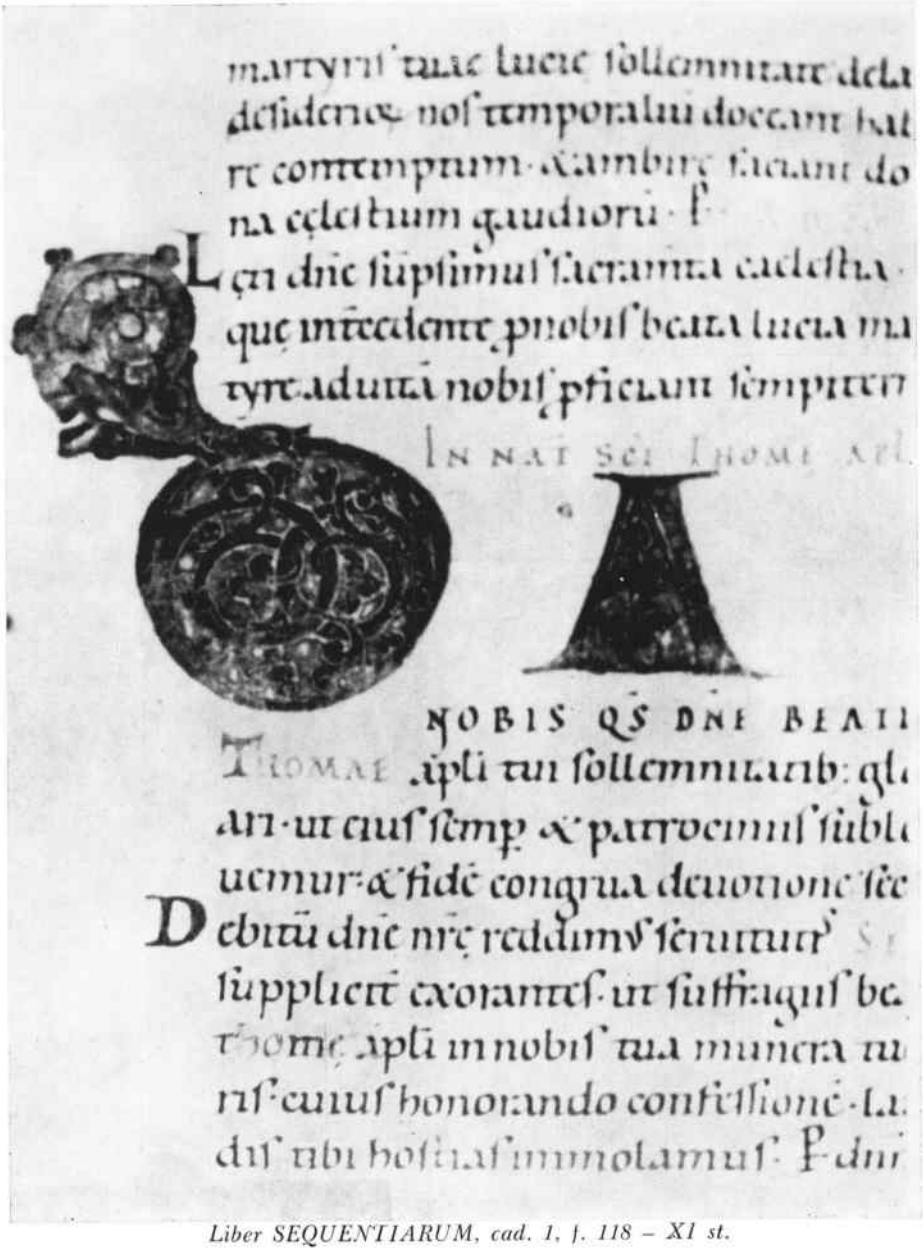

martyris tuae lucie sollemnitate dela
desideriorum nos temporalium doceant hab
re contemptum · et ambire faciant do
na celestium gaudiorum · P
Leti dne sumpsimus sacramenta caelestia ·
que intercedente pro nobis beata lucia ma
tyre ad uitam nobis proficiant sempitern

IN NAT SCI THOME APL

NOBIS QS DNE BEATI
THOMAE apli tui sollemnitatib: gl
ari · ut eius semp et patrocinius subl
uemur · et fide congrua deuotione sec
Debitum dne nre reddimus seruitutis
supplicit exorantes · ut suffragiis be
thome apli in nobis tua munera tu
ris · cuius honorando confessione · la
dis tibi hostias immolamus · P dni

Liber SEQUENTIARUM, cad. 1, f. 118 – XI st.

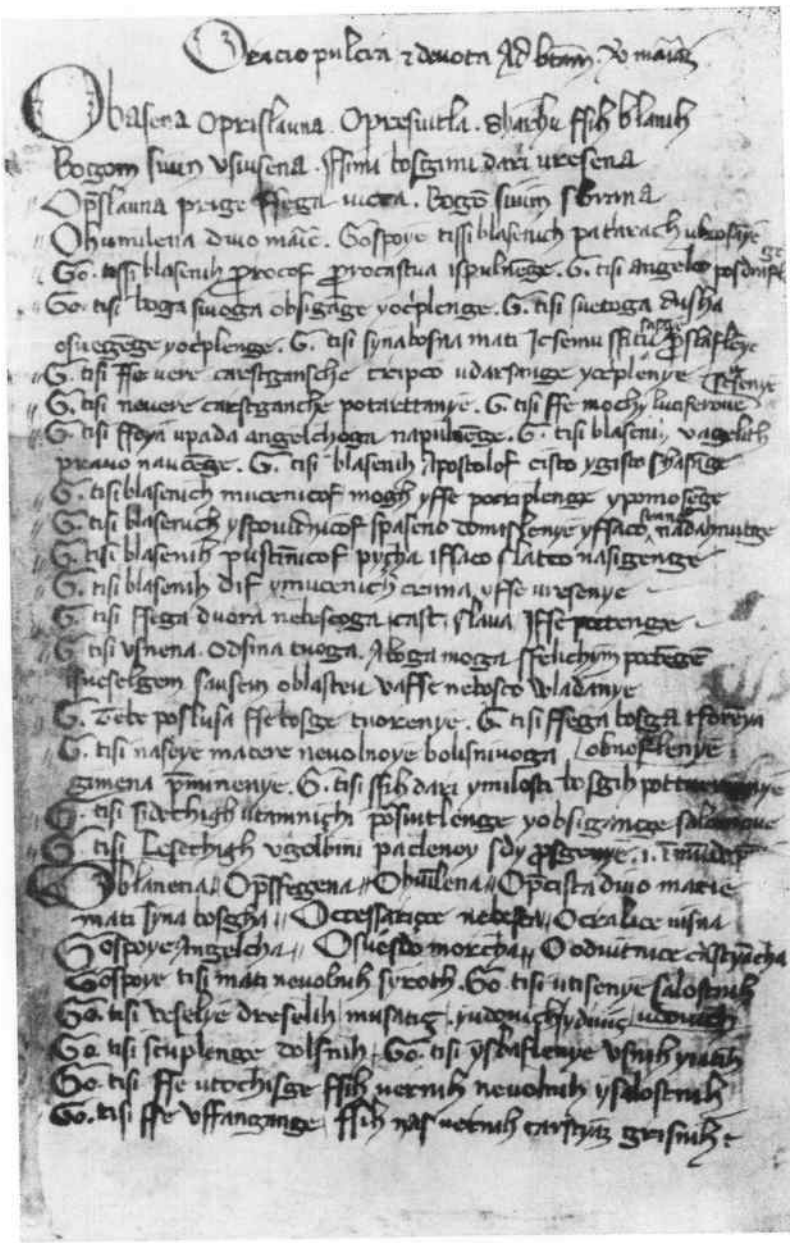

Cod. 11, f. 127 – XIV st. »Šibenska molitva«

Pergamena br. 5 s pečatom bribirskog kneza

slavni mjastor. graditelj orgulja Petar Nakić. Radio ih je sa svojim nasljednikom Franjom Dacijem (Dazzi). Za njih je samostan platio 600 dukata.[67] Ta je svota isplaćena u dvije rate[68] novcem koje je samostan dobio za stare orgulje i doprinosom dobročinitelja kojih se popis nalazi u posebnoj knjizi od 1760–1780. Orgulje su dovezene iz Venecije i postavljene 1762. Na njima se je kraj registra nalazio natpis: »Op. D. P. Nachich 1762«. Instalirao ih je Franjo Daci. Ove su orgulje dragocjene i do naših dana najbolje u Šibeniku.[69] Zaslugom Miroslava Kocejća, međunarodno dobrotvorno društvo »Caritas« dariva samostanu Sv. Frane u Šibeniku nove orgulje od 29 registara. Postavit će ih Ivan Faulend Heferer iz Zagreba.

Knjižnica

Neke specifične činjenice zahtijevaju da povijest knjižnice samostana sv. Frane u Šibeniku podijelimo na tri razdoblja:

1. od osnutka samostana do sredine XV stoljeća, 2. od sredine XV do sredine XIX stoljeća, 3. od sredine XIX stoljeća do danas.[70]

Nemamo izravnih dokumenata za postojanje knjižnice i arhiva u prvom razdoblju. Iz prakse u franjevačkom redu i iz naredaba konstitucija (ustanova reda) znamo da je svaki formirani samostan morao imati knjižnicu i arhiv.[71] Samostan sv. Frane u Šibeniku bio je u pravom smislu samostan.[72] Za postojanje knjižnice govori činjenica da se ondje kroz to vrijeme nalazilo preko 50 kodeksa, kao i to da je u samostanu bilo uvijek redovnika koji su se bavili knjigom i školom. Tu su živjeli: Martin iz Raba, za koga Farlati veli da je »vir eruditissimus«,[73] Fabijan iz Šibenika, provincijal i papin legat,[74] Šimun, poslanik grada Šibenika k duždu,[75] Jeronim, provincijal i profesor u Firenci,[76] Nikola, papin poslanik k bosanskom kralju,[77] Grgur, regens studija u Orvijetu[78] i mnogi lektori, bačeljeri i magistri.

[67] 1 dukat = 6 lira i 4 solda.

[68] Knjiga računa, ad 22. VI 1762; Isto, ad 18. VI 1763.

[69] Cf. Don Frane Bulić, Orgulje glasovitih umjetnika po crkvama u Dalmaciji Sv. Cecilija, god. 1918. V. i radnju L. Šabana u ovoj knjizi.

[70] Cf. dr M. Oreb u Vjesniku bibliotekara Hrvatske, 1966 br. 3–4, str. 116–126: Biblioteka Samostana sv. Frane u Šibeniku i ms. Povijest Sv. Frane u Šibeniku. V. i radnje u ovoj knjizi.

[71] Cf. M. Brlek, Rukopisi knjižnice Male braće u Dubrovniku, knj. I. Zagreb 1952, str. 7, sl.

[72] Codex Diphnic., f. 10.

[73] Illyr. S. IV, 460.

[74] Bullar. Franc. N. S. I, n. 158.

[75] A. Alačević, Pagine di storia di Sebenico, 1920, str. 70.

[76] Pergamena br. 33 od 18. IV 1454 (arhiv sam.).

[77] Bull. Franc., N. S. II, n. 292.

[78] Regesta Ordinis Minorum, ad an. 1490. u Arhivu Male braće konv. Generalne kurije u Rimu.

Od sredine XV stoljeća imamo obilje svjedočanstava po kojima možemo redovito pratiti zbivanja u samostanu. To su u prvom redu knjige računa (prihodi i rashodi) kojih od 1431. god. do danas ima ukupno 54. Zatim slijede knjige inventara (od 1502), naredaba i kustodijalnih knjiga.[79] U njima nalazimo podataka o knjigama koje je redovnička zajednica imala i o mjestu gdje ih je čuvala. Svaki je samostanski starješina (gvardijan) bio dužan sastaviti inventar svih predmeta u crkvi i u samostanu. Kustos je obavljao svake godine vizitaciju samostana na temelju tog inventara. Pretraživao je svaku stvar. Nakon pregleda unosio je svoje primjedbe u posebnu knjigu koja se po njemu zvala liber custodialis. S obzirom na knjige u tim inventarima i kustodijalnim knjigama nalazimo: broj knjiga, mjesto u crkvi ili samostanu gdje su se nalazile, vrst papira knjige, ime vlasnika komu je knjiga pripadala, jezik na kojem je napisana, gdje je tiskana i dr. Začudo, za potpun naziv knjige i ime autora nije se marilo. Ako je kustos poznavao otprije stanje u samostanu, tada bi u svom zapisniku spomenuo samo knjige koju su nabavljene od zadnje vizitacije, a za one otprije unosio bi: »ostalo sve po starom« ili »k starim knjigama treba dodati . . .«.[80]

U tom razdoblju nalazimo knjige na raznim mjestima: u koru, sakristiji, studiju, radnoj sobi, u provincijalovoj sobi, zajedničkom dormitoriju i u sobama pojedinih redovnika, naročito magistara, lektora i učitelja. Knjižnicu i arhiv spominju dokumenti od XVII stoljeća. Knjige su se čuvale u posebnim škrinjama, kasama, kasetama, ali i na policama. Često se spominju« škrinje pune knjiga«.[81]

Najveća kolekcija knjiga pripadala je p.mg. Mihovilu Volpiniju iz Raba. Knjige su dopremljene u Šibenik god. 1582. Ukupno ih je 41. Katalog Volpinijevih knjiga spada među najstarije kataloge u samostanu. Ispisan je na unutrašnjoj strani drvenih korica djela kardinala Hugona »Psalterium«. Nakon dopreme Volpinijevih knjiga u Šibenik fond knjižnice naglo raste. Dok u studiju god. 1579. nalazimo samo 124 knjige, god. 1588. ima ih 218. U XVII stoljeću ima ih više stotina. Još je više porasla knjižnica u XVIII stoljeću zaslugom redovnika Bernardina Justinijana, Antuna Moline, Petra Castellanija i Franje Zambellija. Ovaj je namro samostanu preko 1000 knjiga.[82] U prvoj polovici XIX st. obogatio je biblioteku sa 1400 knjiga p. Antun Tomaseo, koji je više godina obavljao u Rimu službu profesora, penitencijera i tajnika reda. Sredinom XIX st. knjižnica ima preko 4.000 knjiga. Soba za biblioteku koja se do 1805. nalazila na trećem katu (iznad terase) pokraj gvardijanove sobe, bila je premalena za tolike knjige pa je za knjižnicu određena krajna soba zapadnog krila. Ali je i ona ubrzo postala nedovoljna i neprikladna pa je samostanska zajednica 1844. izgradila posebnu pro-

[79] Vidi str. 23. Arhiv.

[80] Libro custodiale, passim.

[81] Isto, str. 62; 150. Knjiga računa (troškova = spese), passim.

[82] Kr. Stošić, isto, str. 78.

storiju za knjižnicu, iznad crkvice sv. Martina.[83] P. Antun Borin, gvardijan, sastavio je god. 1856. katalog u kojem je upisao 4.300 knjiga.[84] God. 1888. biblioteku je preuredio i popunio p. Franjo Dobrović.[85]

U XX st. knjižni fond se još više množi. Samostan je kupio 400 knjiga od ostavštine kanonika Ivana Vidovića god. 1911. Nekoliko stotina knjiga samostanu je što prodao što poklonio Krsto Stošić, a još je više knjiga oporučno samostanu ostavio biskup dr Jeronim Mileta. U najnovije vrijeme povećao je knjižnicu za više od 1600 knjiga Miroslav Kocelć, gvardijan. Knjige je dobio od raznih ustanova: Jugoslavenske akademije, Matice hrvatske, Srpske akademije i dr. U ovom su stoljeću uz p. Miroslava Koceića najviše za biblioteku uradili p. Josip Milošević i p. dr Bernardin Polonijo. Danas se u biblioteci nalazi preko 11.000 svezaka knjiga.

Brojem knjiga knjižnica samostana sv. Frane u Šibeniku ide u red skromnih, malih biblioteka u našoj zemlji. Međutim, s obzirom na vrijednost i sadržaj, na broj kodeksa, inkunabula i rijetkih knjiga ona izbija među prve u Hrvatskoj.

Rukopisnih knjiga ili kodeksa, bez onih koji su isključivo samostanskog značenja, ima 150. Čuvaju se u posebnom ormaru u biblioteci. Raznog su sadržaja. To su: 1. propovijedi (nedeljne, korizmene, prigodne, na dane svetaca), 2. knjige za vjersku službu kao psaltiri, brevijari, misali, ordini, 3. knjige za školu, skripta i udžbenici koje su sami učenici ili nastavnici sastavljali ili prepisivali, 4. knjige povijesnog, pravnog i drugog sadržaja. Kodekse je proučavao Krsto Stošić. O njima je napisao opširnu studiju pod naslovom Codices manuscripti in bibliotheca monasterii s Francisci Sibenici. A. D. 1930«. Čuva se u samostanskoj biblioteci. Nabrojeno ih je i opisano 139. Isti je pisac o njima pisao u Bogoslovnoj smotri 1933. pod naslovom »Rukopisni kodeksi samostana sv. Frane u Šibeniku« gdje ih ima 145.[86] P. dr Bernardin Polonijo pronašao je 4 kodeksa i uvrstio ih među Stošićeve. Nije spomenuo Divnićev zbornik, tako da s ovim ima danas u biblioteci pohranjeno 150 kodeksa. Divnićev je zbornik pretipkao i opisao prof. Božo Dulibić.[87]

Kodeksi su pisani na pergameni ili na tvrdom papiru. Mnogi su ukusno opremljeni i umjetnički ukrašeni inicijalima i minijaturama. Među njima su neki važni za povijest i za život u samostanu. Kodeks br. 32, Breviarium Franciscanum de Breberio, iz XIV stoljeća, pisan goticom, sadrži nekrologij Šubića Bribirskih kakav nam ne donosi nijedan do

[83] Libro custodiale (1729–1895), ad an. 1844.

[84] Naslov kataloga glasi: »Catalogo dei libri che si trovano nella Biblioteca del Convento di S. Francesco in Sebenico cominciato li 1. gennajo 1856«. Ima dodatak: »Appendice al Catalogo Sebenico 28. gennajo 1858. fr. Antonio M. Borin, gvardiano«.

[85] Libro custodiale, ad d. 3. martii 1889.

[86] Croatia Cacra br. 5 (1933), str. 18–61.

[87] Registrum scripturarum ad conventum Sancti Francisci de Sebenico pertinentium – saec. XIV – XVIII–«. Izdanje je priređeno u Gradskom muzeju, u Šibeniku 3. srpnja 1959. Prijepis ima i samostanska biblioteka.

sada poznati spomenik. Kodeks br. 11, Liber Sermonum, ima poznatu »Šibensku molitvu«, jedan od najstarijih spomenika hrvatskog jezika pisan latinicom.

Kodeksi su vlasništvo samostana sv. Frane. Malen broj potječe iz drugih samostana, odakle su dospjeli u Šibenik. Tri potječu iz Bribira, dva iz Kotora i po jedan iz Zadra, Paga, Skradina i Splita.

Samostan je posjedovao još nekoliko kodeksa. Za dva se pouzdano zna da su nestala iz samostana. S njima je nestalo nekoliko dragocjenih pergamena.[88]

Posebnu vrijednost čine inkunabule. Njima su se do sada bavili mnogi pisci. Ernest F. Goldschmidt, stručnjak za tu vrst knjiga, nije nabrojio ni treći dio koji se nalazi u samostanu.[89] Opširno ih je opisao Krsto Stošić u rukopisu koji se danas čuva u Gradskom muzeju u Šibeniku. Nosi naslov »Incunabula typographica no 37«. Akademik dr Josip Badalić spominje 140 inkunabula iz samostana sv. Frane u Šibeniku. Po njegovoj ocjeni samostan ide među prve u našoj zemlji brojem inkunabula: drugi je u Dalmaciji, a četvrti u Hrvatskoj.[90] U zadnje vrijeme inkunabule proučava prof. Šime Jurić. Prema njegovoj procjeni inkunabula ima oko 150.

Inkunabule su pohranjene na posebnom mjestu u biblioteci. Zaštićene su staklom i željeznom mrežom. Sabrane su u 155 svezaka. U nekim svescima ima više inkunabula. Selekcija nije potpuna ni tačna, jer se tu nalazi nekoliko knjiga koje nisu inkunabule.

Uz djela kršćanskih pisaca ima mnogo djela profanih pisaca pa i onih prije Krista. Tu ćemo naći djela Cicerona, Aristotela, Euklida i drugih pisaca. Mnogo ima latinskih i grčkih dikcionara, pravnih djela, biblija, propovijedi, kvadragesimala, interpretacija Sv. pisma, dogmatskih i moralnih traktata, povijesnih djela, životopisa svetaca i znamenitih ljudi.

Treća vrst knjiga koje podižu vrijednost samostanske biblioteke jesu (rijetke) knjige. One su veoma zastupane. Ima ih preko 3.000. Tiskane su u razdoblju od 1501. do 1800. godine. Među njima ima i takvih koje ćemo rijetko naći u drugim našim bibliotekama. Ovdje ćemo iznijeti samo najvažnije:

Constitutiones Alexandrinae, an. edditae 1501, sastavljao ih je naš poznati učenjak Juraj Dragišić (Benignus de Salviatis),

Biblia Sacra cum concordantiis et interpretationibus S. Hieronymi, Nurinbergae 1501,

De religiose vivendi institutione, Venetiis 1506-Marcus Marulus (M. Marulić),

De antiquitatibus ac de bello Judaico, Venetiis 1510 – Josephus Flavius,

[88] Cf. Pismo don F. Bulića od 10. VI 1917, br. 77, i pismo o. Josipa Miloševića. Nalaze se u Codices manuscripti, u samost. biblioteci.

[89] Centralblatt für das Bibliothekwesen, Wien 1916, str. 353–368.

[90] Inkunabule u Hrvatskoj (izdanje JAZU), Zagreb. V. u ovoj knjizi radnju Š. Jurića.

Geographicae Enarrationes libri octo, Lugduni MDXLI – Claudius Ptolomaeus Alexandrinus,

Volumen Statutorum, legum et reformationum civitatis Sibenici, Venetiis 1608,

Rituale Romanum Urbani VIII Pont. Max. iussu editum illyrica lingua, Romae MDCXL,

De regno Dalmatiae et Croatiae libri sex, Amstelaedami MDCLXVI – Joannes Lucius (Ivan Lučić),

Historia di Dalmatia et in particolare delle città di Traù, Spalatro et Sebenico (vol. unico), Venetia 1674 – Joannes Lucius,

Način za dobro vmriti, Rim 1657,

Szvit szvetih to yeszt sivot szvetih, Venecija MDCCII – po o. F. Franciscu Glaviniću Istraninu,

Pripovidanje nauka karstjanskoga, Venecija 1750. – O. Jeronim Filipović,

Katekizm rimski, Venecija 1758 – Matović Josip.

Hod' uza me – vade mecum, Mleci 1765,

Regula Tretjega reda S. O. Franciska, Rim 1788 – Fr. Anton Juranić,

Francuska Enciklopedija (prva, iz 1765. komplet, 17 svezaka),

Illyricum Sacrum (komplet, 8 svezaka) – Farlatti-Coleti.

Lučićeva knjiga »De regno Dalmatiae et Croatiae« koja se čuva u samostanskoj biblioteci posebno je važna što je sam autor u nju »in margine« unosio ispravke i bilješke. O tome je D. Petar Kaer izdao posebnu studiju u Rivista Dalmatica god. 1910. pod naslovom »Aggiunte e correzioni di G. Lucio al De regno Dalmatiae et Croatiae«.

Francusku enciklopediju i ostale knjige na francuskom jeziku samostan je što kupio što dobio na dar za vrijeme Napoleonove vladavine.

Knjige na hrvatskom jeziku u starim dokumentima, inventarima i katalozima ubilježavaju se pod imenom »opere illyriche« ili »libri slavi«, »libri in schiavo«.

Arhiv

Samostanski arhiv ima istu povijest kao i samostanska biblioteka. U početku se samostanske knjige, pravni dokumenti, legati, privilegije i razni drugi spisi čuvaju u posebnim i dobro zaštićenim škrinjama, koje se nalaze ponajviše u gvardijanovoj radnoj sobi. Kad se fond arhiva namnožio, preuređena je za arhiv posebna prostorija. Ta se od sredine XIX stoljeća nalazi preko puta knjižnice. Da su zaista redovnici brižno čuvali arhivalni materijal kroz vjekove, jasno se vidi po tome što je sav taj materijal dobro uščuvan: vlaga i štetočine nisu na njemu ostavili vidljiva znaka. Jedinu zamjerku nalazimo u propustu što nije na vrijeme sav taj arhivalni fond popisan i što se dobronamjerno svakoga koji je želio

puštalo u arhiv. Na taj je način samostan ostao lišen najvrednijih pergamena. Uz arhivalni materijal, vlasništvo samostana sv. Frane u Šibeniku, u njegovu je arhivu pohranjen djelomično i arhiv nekih drugih samostana, članova (nekad) iste redovničke Provincije. Arhivalni materijal koji se danas čuva u samostanskom arhivu sačinjavaju:

a) samostinske knjige samostana sv. Frane u Šibeniku, b) arhivi (djelomično) nekih samostana iste redovničke Provincije, c) razni spisi, d) pergamene.

a) *Samostanske knjige* tvore srž arhiva. Raznog su sadržaja, veličine i opreme. Starije su pisane na posebnom, tvrdom papiru, a novije na običnom. Na broju ih je 157. Prema njihovu sadržaju dijelimo ih na:

1. knjige računa. To su samostanski prihodi i rashodi (introiti- esiti ili spese). Ima ih 54. Započinju godinama 1431. Neke knjige nedostaju. Knjige su velikog formata, pisane ponajviše tako da s jedne strane imamo prihode, a s druge rashode;

2. knjige bratovština, ukupno 12 (Brat. sv. Ante i kordigera sv. Frane od 1683, Knjiga posinovljenja 1789, Brat. sv. Josipa, registar Brat. sv. Josipa 1856, Imenik bratima sv. Josipa 1856–1922, Brat Gospe Presv. Srca Isusova 1879, Treći red 1871–1914, Registar Trećeg reda. Knjiga oblačenja br. i sest. Trećeg reda 1871–1921);

3. Knjige o imovini, ukupno 30 knjiga, među kojima su najvažniji i najbrojniji inventari. Ovi započinju god. 1502 (Inventar 1502–1517, 1579–1595, 1616–1661, 1785, 1897, Samostanska dobra 1644–1733, Isprave o imovini 1728, Kmetovi, Kmetovi i dužnici, Trajne nasljedne daće, Najmovni kapitali, Daće i postoci, Nasljedne daće, Škola, Obveze samostana, Nasljedne daće, kapitali i najamnine od 1817–1857, Troškovi za ljekove, Knjiga sakristije, Računi crkve 1817–1837 i 1837–1852, Registar crkve 1852–1880, Računi crkve 1904–1917, Knjiga crkve od 1918 – 1931, Registar crkvenog ruha i crkv. posuđa);

4. knjige provincijalata i kustodije, ukupno 10 (Knjiga kustodije 1618–1716, tj. Libro custodiale, Knjiga naredaba 1689–1854, Knjiga posinovljenja 1721–1766, Inventar samostana kustodije, Knjiga naredaba 1724–1779. 3 sveska – iz raznih godina – generalata, provincijalata i kustodije, knjiga kapitularnih zaključaka 1855–1929, Knjiga oblaćenja redovnika);

5. knjiga misnih intencija, ukupno 40;

6. knjiga raznog sadržaja, ukupno 11 (Popis dobročinitelja, Dokumenti o crkvi, Pitanje precedencije pri javnoj službi, Pogrebi i grobnice, Stari običajnik za službu božju, Protokol spisa, 3 sveščića o redovnicima Pinici, Crljenu i Borinu, Zapisnik Marijine đačke kongregacije i Nekrologij redovnika Provincije od 1909. Ova je knjiga vrlo važna, jer sadrži imena redovnika uz njihov kratak životopis).

b) *Arhivi drugih samostana*

U samostanu sv. Frane u Šibeniku pohranjeni su razni predmeti ponajviše arhivalnog sadržaja koji su nekad pripadali drugim samostanima iste redovničke Provincije. Crkveni se predmeti nalaze u crkvi i u sakristiji,[91] kodeksi i knjige smješteni su u samostanskoj knjižnici, a arhivalni materijal u samostanskom arhivu. Na knjigama iz drugih samostana piše odakle potječu. Tako npr. »Hoc librum pertinet ad conventum Cathari, ... Tragurii, ... Berberii, ... Ragusii, ... Pagi«. Samostani kojih se arhiv djelomično čuva u samostanu sv. Frane u Šibeniku jesu: paški, trogirski, kotorski, creski, buzetski i viški.

Iz samostana sv. Frane u Pagu nalazi se u šibenskom samostanskom arhivu 13 knjiga i to: 12 knjiga računa od 1597. do 1786. godine i 1 knjiga raznih isprava.

Iz samostana sv. Lazara u Trogiru pohranjeno je u Šibeniku 29 knjiga, od kojih: 24 knjige računa od 1563. do 1795. godine, zatim 1 popis stvari (inventar) iz 1518. godine, 1 knjiga zapisaka kapitularnih sjednica od 1723. do 1796. godine, 1 knjiga naredaba, zavjeta i afilijacija i 2 knjige spisa raznog sadržaja i iz raznih razdoblja.

Iz samostana sv. Frane u Kotoru čuva se 1 knjiga računa, a iz samostana sv. Frane u Cresu 1 popis stvari (inventar). Isto tako je iz samostana sv. Jere u Visu sačuvan je 1 popis imovine iz 1793. godine, a iz samostana sv. Duha u Buzetu 1 knjiga računa.

Svi su ovi predmeti došli legalno u šibenski samostan, jer je on bio zakoniti nosilac njihovih prava i dužnosti. Crkvene i svjetovne vlasti određuje da samostanska dobra samostana sv. Marije u Bribiru imaju pripasti samostanu sv. Frane u Šibeniku[92] iza kako je Bribir pao u turske ruke 1523. Odavle su se redovnici sklonili u Šibenik i sobom donijeli poneku stvar koju su uspjeli spasiti. Dne 12. svibnja 1787. mletačka je vlast ukinula pet samostana konventualske provincije sv. Jeronima u Dalmaciji.[93] Likvidacija tih samostana nije odmah provedena, nego je vlada to prepustila provincijalu. P. mg. Antun Castellani određuje dne 4. lipnja 1795. da sva prava i tereti paškog, trogirskog i kotorskog samostana prijeđu na šibenski samostan sv. Frane.[95] Prava i dužnosti paškog i trogirskog samostana stvarno su prešli na šibenski samostan, a kotorskog nisu, jer je taj samostan u međuvremenu, zbog udaljenosti, izručio svoja prava i dužnosti nekom trećem koji nam nije poznat. Zbog toga u šibenskom samostanu nema ni kotorskog arhiva: tek po koja knjiga u biblioteci, a u arhivu samo jedna knjiga računa.[95]

[91] Radi se o nekim moćima i relikvijarima koji potječu iz Bribira. O tome nam svjedoči i Dinko Zavorović u svom Trattato sopra le cose di Sebenico I dio (ms u JAZU).

[92] Pergamena br. 48. Cf. Kr. Stošić, isto, str. 65.

[93] Terminazione degl' Illustr. ed Eccel. Sign. Proveditori ed Aggiunto sopra Monasteri esecutiva di Decreto dell' Eccel. Senato 12. Maggio 1787. per li Padri Minori Conventuali di Dalmazia. Stampa in taglio-u samostanskoj biblioteci. Cf. P. A. Sartori, isto.

[94] Acta Provinciae ad 4. junii 1794.

[95] Cf. Stošić, isto, str. 65–66.

c) *Razni spisi*

Ovamo spadaju neuvezani razni dokumenti pisani na papiru. Složeni su u 10 debelih svezaka. Nije ih do sada nitko temeljito proučio. Potječu od XVIII stoljeća do sada. Rijetki su iz starijeg vremena, jer su takvi, naročito ako su bili važni za samostan, ovjerovljeni i uneseni u Divnićev zbornik.

d) *Pergamene*

Uz samostanske knjige računa i inventare najvažnije su pergamene. Ima ih 186 raznog formata. Don Krsto Stošić sastavio je njihov popis godine 1930. Rukopis se čuva u Gradskom muzeju u Šibeniku. Označen je br. 57. Prijepis se nalazi i u samostanskoj biblioteci. Popis nije pouzdan i nije svrstan kronološkim redom. Zbog toga je p. dr Bernardin Polonijo prepisao pergamene i svrstao ih po vremenskom redoslijedu. Njegov rukopis nosi naslov »Catalogus chronologicus Pergamenarum monasterii s. Francisci Frum Min. Conventualium Sibenici in Dalmatia cum eorundem summario redactus 1957«.

Sadržaj je pergamene različit. To su odredbe, ostavštine, privilegije, diplome, sudske odluke, prizivi, darovnice, legati, prokure i slično. Mada je sadržaj ponajviše testamentaran i lokalnog karaktera, ipak je od velike važnosti jer nam objašnjava mnoge momente iz nacionalne (regionalne) povijesti i otkriva socijalne i vjerske prilike u Šibeniku. Po imenima osoba, prezimenima obitelji, nazivima predmeta i mjesta vidimo hrvatski narodni karakter Šibenika i njegove okolice. Po pergamenama doznajemo za političku pripadnost, ekonomsko stanje, klasnu podjelu u Šibeniku; one spominju imena nekih hrvatskih vladara, knezova i banova, naročito Bribirskih knezova. Svaka pergamena ima svoju vrijednost i zaslužuju posebnu pažnju. Na žalost, znamo da su iz arhiva nestale upravo one koje su bile od općeg interesa.

P. dr Bernardin Polonijo podijelio je pergamene po veličini formata i opsegu sadržaja na velike (maiores) i male (minores). Prvih ima 78, a drugih 93. Velike su formata 15×25–50 cm, a male 5×10 do 16×19 cm. Male pergamene su ponajviše izvaci (particulae) iz raznih oporuka, pisama i diploma.

Budući da su mnogo puta bile dirane i premještane, pečati su na pergamenama vrlo oštećeni, čak i popadali. Danas se čuvaju u dvije limene kutije: u jednoj su velike, a u drugoj male pergamene. Neke su djelomično oštećene i nečitljive. Ima još 12 pergamena koje su sasvim oštećene i nečitljive pa nisu ni numerirane.

Ovdje ćemo iznijeti nekoliko važnijih pergamena:

oporuka plemića Ljubovca Bratodruša od 18. VII 1280 (br. 1),

bula pape Ivana XXII iz Avinjona od 20. VI 1319, kojom se dozvoljava Mladenu II, banu Hrvatske, da namjesti franjevce u samostanu sv. Ivana u skradinskoj biskupiji (br. 3),

bula pape Siksta IV od 13. XII 1474. o pravima konventualskih generala i provincijala (br. 39),

bula istoga pape od 31. VII 1479. u kojoj se iznose privilegiji i indulgencije dominikancima i franjevcima (br. 41),

presuda šibenskog ordinarija, od 26. VIII 1527. (br. 48) da prava samostana sv. Marije u Bribiru prelaze na šibenski samostan,

izjava Mafeja Malaressa, zadarskog nadbiskupa, od 18. XI 1453 (dokumenat br. 32)) da su netačne i lažne optužbe koje su se iznosile protiv male braće konventualaca, samostana sv. Frane u Zadru.

doktoralna diploma kojom se fra Jere Parčić iz Šibenika proglašava doktorom iz teologije i magistrom u Kolegiju sv. Bonaventure u Rimu dne 28. V 1620 (br. 71),

doktoralna diploma fra Petra Ante Castellanija iz godine 1784 (br. 77).

*

Samostan sv. Frane čuva u svojoj biblioteci i u svojem arhivu dragocjeno blago koje je važno za hrvatsku povijest, osobito za povijest Šibenika i njegove okolice. Biblioteka i arhiv odavno zanimaju naše najistaknutije historičare i kulturne radnike. Spomenut ćemo Lučića, Kukuljevića, Račkog, Smičiklasa, Bulića, Jelića, Šišića i Baradu. Njih su ponajviše privlačili kodeksi i pergamene. Tu su, nadalje, crpli podatke i svi oni koji su se bavili istraživanjem lokalne šibenske povijesti kao: Kaer, Fosco, Miagostović, Stošić, Galvani, Dulibić, Dujmović i drugi. Ipak biblioteka i arhiv nisu poznati ni istraženi koliko bi trebalo. Prostorije knjižnice i arhiva ne odgovaraju množini knjiga i spisa ni bogatstvu koje se ondje krije.

Jezik

Jezik kojim se Samostan sv. Frane služio kroz svoju dugu povijest u sastavljanju službenih isprava i samostanskih knjiga nije jedan i ekskluzivan. Mijenjao se pod uplivom kulturne i političke sredine. Tri su jezika u upotrebi: latinski, talijanski i hrvatski. Svaki od njih ima svoju namjenu i svoju epohu kad u samostanu dominira: latinski od osnutka samostana do kraja XV stoljeća, talijanski od XVI do druge polovice XIX stoljeća, kad hrvatski preuzima vodstvo. Međutim, u svakodnevnom životu, u razgovoru s ljudima, u crkvi u propovijedanju i obavljanju raznih funkcija i vjerskih obreda hrvatski je jezik neprekidno u upotrebi.

U srednjem je vijeku službeni jezik i crkve i države latinski. Isprave se pišu na tom jeziku. Na latinskom se jeziku održava nastava u školama pa čak i propovijeda u crkvama.

Sve isprave koje potječu iz XIII, XIV i XV stoljeća i svi kodeksi iz tog vremena koji se čuvaju u samostanu sv. Frane pisani su latinskim jezikom. Ipak, da se u samostanu uz latinski upotrebljavao i hrvatski, najbolje nam objašnjava sam naziv provincije: Provincija Slavonije! Njezini su članovi većinom Hrvati, uz nešto Albanaca i romaniziranih Dalmatinaca i Istrana. U misijama po Balkanu njezini se članovi služe

samo narodnim jezikom. Da se hrvatski upotrebljavao u samostanu i crkvi jasno nam svjedoči i poznata »Šibenska molitva« iz XIV stoljeća koja se nalazi u kodeksu Liber Sermonum II kao i mnogi citati na hrvatskom jeziku u raznim kodeksima.

Kada je 1340. godine izdvojena iz krila Slavonske provincije i konstituirana Bosanska vikarija, Provincija matica biva odsječena od unutrašnjosti i svedena na otoke i na uski pojas uz obalu od Trsta do Drača.[96] Jačanjem mletačkog upliva u tim krajevima jača romanizirani i talijanski elemenat na štetu hrvatskoga. To dovodi i do promjene samog naziva provincije krajem XIV stoljeća. Od 1398. ne zove se više »Slavonska« nego »Dalmatinska provincija sv. Jeronima«.[97] Kad je Venecija zagospodarila Istrom i Dalmacijom početkom XV stoljeća, talijanski upliv, već i onako jak, u gradovima biva sve jači pa talijanski postaje dominantan jezik u javnom i privatnom životu građana. To traje ne samo do propasti Venecije krajem XVIII st. nego se produljuje duboko u XIX stoljeće.

Latinski je jezik i za vrijeme mletačke uprave imao veliku ulogu, ali manju nego prije. On je još službeni jezik crkve, ali vlasti upotrebljavaju talijanski, koji se tako postepeno uvlači u samostane, škole i crkve.[98] Na tom se jeziku bilježe samostanske knjige. Ipak ni tada hrvatski jezik po našim samostanima nije bio istisnut, nego naprotiv vrlo aktivan i podržavan katkada uz žrtve i poteškoće.

U upotrebi narodnog jezika šibenski samostan sv. Frane prednjači svim samostanima u redovničkoj provinciji, isto tako i svim crkvama u Šibeniku. Mnogobrojne i česte bilješke sa strane u samostanskim knjigama otkrivaju nam zanimljive stvari s obzirom na hrvatski jezik i njegovu upotrebu u crkvi i u samostanu.[99] Redovnici narodu propovijedaju na materinskom jeziku, pače mnoge obrede obavljaju isključivo na hrvatskom jeziku. Ovama spada čitanje lekcija (lecijuni) i pjevanje litanija na veće blagdane. P. Blaž Posarić ubilježio je 1620. u knjigu računa doslovno: »Poslije kompletorija užižu se dva sviječnjaka (torča). Nose ih klerici i prate svećenika. On drži križ i polazi k oltaru Propela. Potom

[96] U XIV st. »Provincija Slavonije« bila je na vrhuncu svog razvoja. Imala je 4 kustodije sa samostanima u Trstu, Milju, Piranu, Poreču, Puli, Balama (Istarska kustodija kojoj kasnije pridolaze samostani u Izoli, Bujama i Buzetu), Cresu, Senju, Rabu i Krku (Rapska kustodija kojoj se kasnije priključuje samostan u Labinu i Iloku), Pagu, Podnovomu, Zadru, Pašmanu, Ugljanu, Bribiru, Skradinu, Šibeniku, Trogiru i Splitu (Zadarsko-splitska kustodija), Stonu, Korčuli, Daksi, Dubrovniku, Kotoru, Baru, Ulcinju, Skadru i Draču (Dubrovačka ili Dračka kustodija).

[97] C. Eubel, Bullarium Franciscanum VII, Romae 1904, str. 82, n. 249.

[98] Filozofija i teologija se predaju latinski, a srednjoškolski predmeti talijanski. Hrvatski se uči kao gimnazijski predmet. Predmeti koji su se učili u 6. razredu gimnazije franjevaca konventualaca u Cresu god. 1870. bili su ovi: vjeronauk, latinski, talijanski, hrvatski, grčki, povijest, zemljopis, matematika i prirodne znanosti. Cf. Arhiv sam. sv. Frane u Cresu, n. 131, F II, 104; Alfonso Orlini, Chiesa e convento di S. Francesco a Cherso, Padova 1966, str. 55–56.

[99] Cf. Knjiga računa iz XV, XVI i XVIII st. passim; Acta Prov., passim (Arhiv Prov. Zagreb).

se pjevaju litanije s molitvom na *slavenskom jeziku (in schiavo)*. Zatim slijedi pouka, također na slavenskom jeziku. Slijedi čitanje ili pjevanje lekcija na latinskom ili na *slavenskom jeziku*«.[100] Malo podalje čitamo: »U našoj crkvi sv. Frane. koju pučanstvo posjećuje u velikom broju, naročito težaci koji su u većini, običavamo pjevati epistule i evanđelja na *hrvatskom jeziku*, zatim molitve i pjesme iz slavenske knjige (dal libro schiavo), kao živote svetaca i Gospe u glavnim blagdanima i drugim prigodama da narodu ugodimo. To služi na čast vjere i na duhovno dobro vjernika«.[101]

Ima posebna knjiga (kodeks) od 1682. godine sa 188 stranica. Na prvom listu piše: Za službu u crkvi sv. Frane u Šibeniku. Sadrži razne lekcije i pjesme na hrvatskom jeziku. Sadržaj knjige je ovaj:

Na dan svih vjernih mrtvih (na dan svih virnih mrtvih), devet lekcija s pjesmom »Sud strašni ki che biti«. Molitve koje se čitaju na misi, u adventskim i korizmenim nedjeljama, Božić: lekcije i Tebe Boga hvalimo, Sv. Stjepan: lekcije, Nevina djeca: lekcije, Nova godina: lekcije, Veliki četvrtak: lekcije, »Pisma mila govorenja Marije Magdalene«, Veliki petak: lekcije s pjesmom o muci Gospodina Isusa Krista i drugom pjesmom koja se pjeva pri klanjanju pred Propelom, Velika subota: lekcija, Pohvale Gospodine, sv. Ane i razne molitve, 14 božićnih pjesama, 7 pjesama na čast Bl. gospe i Razne pjesme za glavne blagdane i u naročitim potrebama.

Ove je lekcije i pjesme s raznim molitvama sakupio u biblioteci i u arhivu Krsto Stošić i od njih sastavio poseban svezak koji nosi naziv »Codex manuscriptus no. 138«, ili »Hrvatske legende«.

Pjevanje pjesama i čitanje lekcija na dane većih blagdana, čitanje poslanice i evanđelja u nedjelje od pamtivijeka i neprekidno se obavlja u crkvi sv. Frane. Godine 1641. bio je kapitularni vikar Fr. Šimun Divnić zabranio redovnicima sv. Frane pjevanje lekcija za božićne blagdane na hrvatskom jeziku pod prijetnjom suspenzije od ispovijedanja dok se lekcije ne isprave. No, motiv zabrane nisu bile jezične pogreške nego nešto drugo. Redovnici su, s gvardijanom p. Franom Semonićem na čelu, uložili žalbu 24. siječnja 1642. i, da se oslobode uznemirivanja i prijetnji, poslali lekcije na uvid inkvizitoru u Zadar, da mogu nesmetano i slobodno »vršiti djelo časno i pobožno, kako su njihovi stari od pamtivijeka obavljali na čast Bogu, korist narodu i ugled reda«.[102] Nije sve ostalo pri tome. Biskup Dominik Calligari više je puta opominjao gvardijana zbog nekih dramskih prizora prigodom pjevanja hrvatskih lekcija. Napokon mu je dne 24. IX 1679. zabranio pjevanje lekcija na hrvatskom jeziku. Treba, veli, »odobrenje od Sv. Stolice i revizija istih, jer da ne zna iz kakva su teksta sadašnje bile prevedene«. Po svoj su se prilici lekcije i dalje čitale i dramski prizori prikazivali, jer je podnio tužbu na Sv. Kongregaciju obreda protiv samostana kad je bio pošao u Rim »ad limi-

[100] Knjiga računa (izdaci-spese) god. 1612–1620, za 18. rujna 1620.

[101] Isto.

[102] Knjiga računa god. 1640–1680, za 24. siječnja 1642. sl.

na« godine 1685. U otpužnici stoji da »fratri među Božje stvari unose profane: prikazuju dramske prikaze u kojima nastupaju svirači sa citarama i igrači u odorama«.[103] Na blagdan Triju kraljeva, nastavlja biskup, upriličava se predstava koju izvode đaci odjeveni u odore pa i u biskupske, uz odobravanje i smijeh publike.[104]

Nema sumnje da se ovdje radi o liturgijskim igrama na Tri kralja koje su se u ono vrijeme održavale i drugdje po Hrvatskoj, naročito u zagrebačkoj katedrali. Tekst takve igre nalazimo u »Missale antiquissimum« zagrebačke stolne crkve.[105] Takve su se predstave davale i u Šibeniku davno prije nego što smo gore spomenuli.[106]

Kardinal P. Lovro Brancati de Sauria dobio je zadatak da zajedno s generalom reda franjevaca konventualaca ukloni »neumjesnosti« iz crkve sv. Frane u Šibeniku. Gvardijan je bio maknut, a obredi ukinuti. Novi gvardijan fra Ante Alat napisao je o toj aferi u samostansku knjigu ovo: »Optužili su nas Sv. Kongregaciji obreda zbog lekcija koje pjevamo na slavenskom jeziku na Božić, zatim zbog blagoslova na Veliku sedmicu, nadalje zbog pomičnih likova, blagoslivljanja vode i puštanja golubice na krsni zdenac na Bogojavljenje. Sveta je Kongregacija bila o svemu obaviještena. Ovo su nam uradili da narod odbiju od naše crkve. Upisah na uspomenu«.[107]

Na hrvatskom su jeziku napisani, osim spomenutog, još i ovi kodeksi: Kateketika (br. 104), Hrvatske legende (br. 106), Hrvatske propovjedi (5 kodeksa: 110, 112, 130, 131 i 132), Ivan sveti biskup Trogira (br. 119) i Miscellanea (br. 142 – razne pjesme i lekcije za Veliki petak i Veliku subotu).

Osim toga djelove pjesama ili po neku vijest na hrvatskom jeziku nalazimo i u kodeksima iz XIV, XV i XVI stoljeća (br. 8, molitva sv. Margareti; br. 11, već spomenuta molitva Majci Božjoj; br. 20, Dan od gnjeva; br. 42, osobne obiteljske vijesti; br. 57, 4 prve Božje zapovjedi; br. 79, himna »De mundi fragilitate« od Jakova Tudertinca, prevedena na hrvatski).

Iz navedenih primjera vidimo da se hrvatski jezik upotrebljavao u samostana sv. Frane u Šibeniku za sve vrijeme mletačke uprave. Njegova je crkva upravo i služila zemljoradnicima koji su bili naš živalj i govorili samo hrvatski. Upotreba talijanskog jezika u crkvi i samostanu, koliko ga je bilo, nestankom mletačke vlasti i pod uplivom narodnog preporoda u Dalmaciji postepeno se gasi. U drugoj polovici XIX stoljeća hrvatski je jezik prevladao. Tada su živjeli u samostanu uvaženi re-

[103] Knjiga računa god. 1680–1699, za g. 1685; Kr. Stošić, isto, str. 90.

[104] Isto.

[105] Dr F. Fancev, Liturgijske igre za Tri kralja u Zagrebačkoj katedrali, Narodne starine 1925, sv. 10, str. 7–9.

[106] Prestavu za Tri kralja g. 1615. u Šibeniku iznosi dr P. Kolendić u Gradi za povijest književ. Hrvatske 1912, sv. 7 (JAZU).

[107] Knjiga računa (izdaci-spese) za 8. prosinca 1685.

dovnici i poznati rodoljubi Pinica, Semonić, Borin, Malabotić, Dobrović i Milošević. Na početku XX stoljeća talijanski je nestao. Samostanske se knjige pišu od tada na hrvatskom. Zadnje pobožnosti koje su se još obavljale na talijanskom jeziku ukinuo je o. Josip Milošević 1907. godine.[108]

Kulturna uloga šibenskog samostana

Samostan sv. Frane čini važan arhitekstonski srednjovjekovni sklop u Šibeniku i, još više, kulturno-historijski spomenik u kojemu se stoljećima skupljalo kulturno blago – danas sadržano u bogatoj knjižnici, arhivu, crkvenim umjetninama i epigrafskim spomenicima. To su blago neumorno sakupljali u prvom redu samostanski redovnici, od kojih su se mnogi proslavili kao vrsni profesori, pedagozi, muzičari, biskupi, apostolski legati, misionari, penitencijeri i arbitri. Crkvene i svjetovne vlasti povjeravale su nekima važne i specijalne misije i službe. Mnogi su djelovali izvan svog samostana i izvan svoje zemlje, na raznim učilištima i institucijama, odakle su slali svom samostanu knjige. Drugi su opet ostavili trajan spomen u svojoj vlastitoj Provinciji, u svom mjestu Šibeniku i vlastitom samostanu.

Iznijet ćemo neka imena poznatijih među njima. To su: biskupi: Martin iz Raba, Karlo-Antun Donadoni i Jeronim Mileta,[109] papini legati: Fabijan, Nikola i Jeronim iz Šibenika, prokuratori i asistenti reda: Jeronim iz Šibenika, Celestin Fattuta, Antun Tomaseo, Jeronim Mileta, provincijali: Fabijan iz Šibenika, Nikola iz Šibenika, Jeronim iz Šibenika, Nikola Divnić, Ivan Dorišić, Simeon Mužić, Julije Mužić, Nikola Jurić, Simeon Mizerčić, Franjo Zambelli, Antun Castellani, Josip Milošević, glazbenici (magistri muzike i orguljaši): Frane iz Šibenik, Nikola iz Zadra, Grgur iz Šibenika, Mauricije, Ventura Rinaldi, Ivan iz Conigliana, Ante Borin, Frane Dobrović itd., a najvažniji među njima, daleko poznat, Ivan Lukačić, magistri (profesori i lektori, doktori iz teologije, prava, filozofije): Martin iz Raba, Fabijan iz Šibenika, Pavao, Šimun Jeronim, Nikola, Grgur (svi s nadimkom: iz Šibenika), Nikola Divnić, Jeronim Divnić, Augustin Pridojević,[110] Nikola Jurišić, Ivan Dorišić, Jure Parčić, Franjo Zambelli, Ante Castellani, Ante Tomaseo, Ante Crljen, Nikola Borin, Bonaventura Pinica, Serafin Belamarić, Jeronim Mileta, pisci: Nikola Divnić, Jeronim Divnić, Antun Donadoni, Hijacint Dobrovitć, Ante Tomaseo, Ante Crljen, Jeronim Mileta, Frane Dobrović, Josip Milošević, javni učitelji: Jeronim Divnić, Augustin Pridojević, Franjo Zambelli, Ante Castellani, Nikola Borin, Bonaventura Pinici, Serafin Mučalo, Serafin Bogdan, Benedikt Semanić, Frane Dobrović, najzaslužniji za samostan i njegovu biblioteku: Martin iz Raba, Nikola Divnić, Jeronim Divnić, Franjo Zambelli, Bernardin Justinijani, Antun Molina, Ante Castellani, Ante Tomaseo, Nikola Borin, Jeronim Mileta, Josip Milošević, Frane Dobrović, Bernardin Polonijo i Miroslav Kocеić.

Ne smijemo mimoići ni vanjske okolnosti i faktore koji su utjecali na razvoj samostana i njegovo kulturno značenje. Od svog osnutka do danas neprekidno je u rukama male braće konventualaca i član njihove

[108] Isto, za g. 1907. Tu piše: do sad vlaški, od sad naški, uz primjedbu: savjest mi je čista.

[109] Svi biskupi u Šibeniku. Antun Domadoni je pripadao Padovanskoj provinciji.

[110] Jer. Divnić i Aug. Pridojević bili su javni učitelji u Šibeniku. Cf. Dr. P. Kolendić, Pokret jugosl. učitelja, Šibenik 1926.

provincije u našim zemljama. Nalazi se u zajednici samostana Zadarsko-splitske kustodije. Kad je Provincija izgubila 1454. god. samostan sv. Frane u Zadru, a potom Turci uništili njezine samostane u Baru, Ulcinju, Draču, Skadru, Bribiru i Skradinu, te mnogo vremena ugrožavali Split, šibenski samostan fung.ra decenijima kao jedan od najznačajnijih u Dalmaciji i uopće u Provinciji. On je u svojoj dugoj povijesti doživio mnogo manje peripetija i neugodnosti nego drugi samostani. Osim toga bio je određen za zakonitog nasljednika što uništenih što suprimiranih samostana, bribirskog, skradinskog, paškog, kotorskog i trogirskog, pa je tako inventar tih samostana, djelomično, dospio u Šibenik i obogatio knjižnicu i arhiv šibenskog samostana.

Na odgojno-prosvjetnom polju Samostan sv. Frane mnogo je uradio za Šibenik. U samostanskim se prostorijama od pamtivijeka održavala školska nastava, i to ne samo za odgoj vlastitih kandidata, novica i klerika (profesa), već i vanjskih đaka, zvanih u samostanskim knjigama »zaghi«.[111] U samostanu je jedina pučka škola sve do 1906. u kojoj su do 1860. god. poučavali uz izuzetke, samo redovnici. Za vrijeme Venecije franjevci konventalci su šibenskoj omladini bili profesori iz gimnazijskih predmeta. Znamo da je mnoge redovnike vlast postavljala i plaćala ih za njihov rad.[112] Tako je bilo i za kratko vrijeme francuske uprave i još neko vrijeme za Austrije.

Upravo ova tridicionalna odgojno-prosvjetna djelatnost spasila je samostan da nije bio ukinut i okupiran od vojske za vrijeme Napoleona Zbor plemića (Il Corpo dei Nobili) koji je upravljao gradom, upitan 1805. od komande francuske vojske koji bi se samostani u Šibeniku mogli pretvoriti u vojarne, odgovorio je za samostan sv. Frane doslovno:

»Samostan sv Franje poštovanih otaca male braće konventualaca, koji postoji već šest vjekova, uvijek je smatran, a isto tako i sada, kao najkorisniji za duhovno i vremenito dobro ovog pučanstva. On je snabdijevao vjekovima ovaj grad i sada ga snabdijeva neumornim ispovjednicima i vrsnim propovjednicima. Oni su jedini stvarni učitelji i odgojitelji mladeži i uživaju puno povjerenje. Plemićko vijeće bira jednoga od njih za učitelja gramatike. Tako je postupala i austrijska vlast (g. 1798) za javnu srednju školu. Stoga je razumljivo da bi nestanak tog vjerskog mjesta bio ne samo na veliku štetu nego i na žalost ovog vjernog grada«.[113]

Podatke o svojoj bogatoj prošlosti samostan sv. Frane u Šibeniku čuva u svom arhivu, odakle smo i crpli ove podatke.

[111] Cf. Knjige računa u XVI i XVIII st.

[112] Dr P. Kolendić, isto.

[113] »Quello (monastero) de RR. PP. Conventuali, che conta l'Epoca de sei secoli, fu sempre considerato, e lo è attualmente come il più utile al bene spirituale e tempo rale di .uesta popolazione. Egli à fornito sempre questa Città e tuttavia la fornisce e di Confessori indefessi e di Predicatori illuminati, e sono dessi i soli utili Precettori ed Educatori della Giovaentù talchè riposa in quelli tutta la fiducia. Il Corpo Nobile elegge uno di essi per Precetore della gramatica; e dall'Austriaca Autorita du destinato (nel 1798) quello delle Publiche Scuole Triviali; quindi è facile a conoscere che la perdita di detto pio Luogo sarebbe di massimo nocumento non solo, ma di somo sconforto a questa divota suddita Popolazione«. Akt se nalazi među spisima o školstvu u samostanskom arhivu. Drugi primjerak se čuva među upravnim spisima XIX st.

PRILOG

KRONOLOŠKI POPIS PERGAMENA SAMOSTANA SV. FRANE U ŠIBENIKU
(CATALOGUS CHRONOLOGICUS PERGAMENARUM MONASTERII S. FRANCISCI SIBENICI)

Pergamene samostana sv. Frane u Šibeniku nisu do sada objavljene. Proučavali su ih Krsto Stošić, uvaženi povjesničar Šibenika i nekadašnji kustos muzeja u tom gradu te dr Bernandin Polonijo. Krsto Stošić je sastavio njihov popis koji se danas nalazi u Gradskom muzeju u Šibeniku pod br. 57. Kako ih nije poredao kronološki, a uz to ih nije iznio u potpunosti, to je potaklo dr Bernandina Polonija, člana samostana sv. Frane u Šibeniku, da ih temeljitije obradi. On ih je poredao prema vremenu postanka i uspio da ih skoro u potpunosti pročita i prepiše u posebnu bilježnicu kojoj je naslov: »Catalogus Chronologicus pergamenarum monasterii s. Francisci Sibinici« (1957).

B. Polonijo je pergamene podijelio, obzirom na njihovu veličinu, na: velike (maiores) i male pergamene (pergamenae minores).

Ovdje iznosimo njihov popis i redoslijed kako se nalaze u njegovu rukopisu i kako se čuvaju danas u samostanskom arhivu. Najprije dolazi redni broj (rimskim), zatim veličina (format) izražena u centimetrima, mjesto i vrijeme kad je dokumenat izdan, eventualno prepisan. Nadodali smo zatim i početne riječi u pergameni, odnosno subjekt prve rečenice, gdje nam se to činilo potrebnim.

PERGAMENE VELIKOG FORMATA*

I	27 ×19.5	– Nonae 10 X 1402 ex[1] 18 VII 1280	– Jadrae – Capitulum Cathedrale
II	36.8×18.2	– Scardonae 27 V 1311	– Comes Phihvhus[2]
III	61.3×39.5	– Avinione 20 VI 1319	– Johannes Papa XXII
IV	27.8×23.2	– Nonae 4 XII 1399 - ex 14 IV 1327	– Capitulum Cathedrale
V	27.5×15.9	– Breberii 8 IV 1348	– Matthaeus Vlxe
VI	23.2×13.1	– Scardonae 15 VI 1352	– Fr. Guilelmus de Sardiando
VII	19.8×15.1	– Breberii 27 IV 1353	– Commissarii def. Tomassii
VIII	27 ×19	– Breberii 9 VIII 1370	– Johannes comes
IX	18.2×20.4	– Nonae 17 IX 1382	– Capitulum Cathedrale Nonense
X	27 ×11.3	– Sibenici 26 VI 1406	– Veselchna Bornegoslavi
XI	48.3×14.4	– Sibenici 4 ... 1383	– Slavogost quondam Dissmani
XII	32.7×13.9	– Sibenici 30 V 1391	– Slavogost notarius
XIII	30 ×15.5	– Scardonae 28 III 1394	– Archidiaconus Nicolaus
XIV	31.3×14.1	– Sibenici 12 III 1395	– Slavogostus notarius, iudex
XV	28.6×19.8	– Scardonae 10 IV 1401	– Capitulum Cathedrale Scardonanse
XVI	26.7×12	– Sibenici 15 I 1406	– Horatius filius Jacobi
XVII	36.2×16.2	– Scardonae 14 XI 1408	– Fr. Johannes de Sibenico
XVIII	26 ×15	– Sibenici 16 VIII 1414	– Bernardus de Auria
XIX	23 ×12	– Sibenici 7 VII 1415	– Martinus de Ferro
XX	17.1×35.5	– Podgrađe 29 VIII 1417	– Lovrandus et Petrus comites

* **Spisak sačinjen uz suradnju dr B. Polonija.**

[1] Ex–iz– ovdje i naprijed označuje prijepis ranijeg dokumenta.

[2] U pergamenama ima mnogo pogrešaka. Donosimo onako kako se ondje nalazi.

XXI	32.7×28.2	– Scardonae 19 II 1419	– Capitulum Cathedrale Scardonense
XXII	32.8×12.8	– Sibenici 29 IV 1431	– Presb. Jacobus Vulksae
XXIII	24.3×14.6	– Sibenisi 13 XII 1422	– Nicolaus Maripetro
XXIV	29.2×11.5	– Sibenici 9 IX 1424	– Presb. Michael
XXV	23.9×13.6	– Sibenici 22 IV 1426	– Stephanus Satnicich
XXVI	21 ×18.7	– Jaderae 13 IV 1428	– Fr. Marinus de Jadera
XXVII	33.5×24.7	– Romae 21 II 1429	– Johannes de Erbyngen
XXVIII	28 ×13.3	– Sibenici 10 IX 1429	– Presb. Michael
XXIX	24.1×12.5	– Sibenici 29 V 1437	– Florius quondum Johannis Tavelich
XXX	23.3×14.3	– Sibenici 14 X 1452	– Johannes a Prato Vallis de Padua
XXXI	22.6×16	– Sibenici 18 VIII 1453	– Honesta juvenis qm. Dobricae
XXXII	37 ×25.2	– Jadrae 18 XI 1453	– Mapheus Valeresso archiep. Jadr. deputatus a p. Nicolao V die 28. XI 1451 ut inquirat et iudicium ferat de vita Fr. M. Conv. Jadrae.
XXXIII		– Jadrae 18 IV 1454	– Fr. Jeronimus de Sibenico
XXXIV	28.3×15.3	– Sibenici 19 X 1459	– Christophorus notarius
XXXV	31.8×13.1	– Sibenici 22 V 1495	– Martinus civis Sib.
XXXVI	31.2×10.6	– Sibenici 11 III 1464	– Horatius Vitalis notarius
XXXVII	37 ×14.5	– Sibenici 4 V 1470	– Joannes de Lupis civis Sib.
XXXVIII	17.5×16.1	– Sibenici 28 XII 1466 ex 15 X 1465	– Christophorus
XXXIX	71.9×97.6	– Romae 3 XII 1474 ex 31 VIII 1474	– Vestontes Barth.
XL	27.5×14	– Polae 29 XII 1475	– Benedictus de Benedictis de Pola
XLI	78.7×57.7	– Romae 31 VII 1479 ex 26 VII 1479	– Bartholomaeus
XLII	16.7×19.8	– Ragusii 29 IV 1483	– Fr. Seraphinus ord. Min. de Obs.
XLIII	20 ×26.7	– Venetiis 5 XII 1489	– Augustinus Barbadico
XLIV	14.6×19.5	– Sibenici 16 V 1502	– Fr. Franciscus Georgius ord. Min.
XLV	23.3×14.5	– Sibenici 6 X 1526	– Guarinus Tranquillus notarius
XLVI	33 ×20	– Sibenici 23 X 1519	– Elias notarius
XLVII	39 ×29	– in Castro Narniae 21 V 1524	– Lucas Antonius
XLVIII	31.7×21.2	– Sibenici 26 VIII 1527	– Presb. Joannes Chochoteus
XLIX	25.6×15	– Sibenici 14 VI 1529 ex 2 VI 1529	– Elias Tolimeri
L	37.7×74	– Romae 20 XII 1530	– Duodecim Patres S.R.E. Cardinale
LI	34.6×12	– Jadrae 18–19 IV 1532	– Benedictus Ravagninus
LII	26.5×36.3	– Romae 21 VII 1534	– Clemens papa VII guardiano conv. S. Fr.
LIII	28.3×15.8	– Sibenici 13 XII 1534	– Elias Tolimeri civis et notarius Sibenici
LIV	27 ×16.3	– Sibenici 13 XII 1539 + 29 XII 1540	– Guarinus Tranquil.
LV	20.2×16.1	– Sibenici 2 XII 1516 + 29 XII 1540	– Sententia contra mag. Vrulich

LVI	25.5×14.7	– Sibenici 3 III 1548	– Duarinus Tranquillus
LVII	21.1×15.3	– Sibenici 27 III 1550 + 9 II 1560	– Cornelius Bonnus
LVIII	13 ×22.3	– Sibenici 18 V 1555	– Philippus Bragadeno comes et cap.
LIX	21.4×11.7	– Sibenici 23 VII 1558 ex 21 V 1555	– Donatus Tranquil.
LX	20.3×29	– Sibenici cc. a. 1560	– Agitur de rebus alicuius relig. (Pergamena per longum et latum est circumcisa)
LXI	33 ×14.5	– Sibenici 30 XI 1561	– Cornelius Bobinus Venetus
LXII	51.9×14.4	– Sibenici 6 IV 1566	– Ordinatio testamentaria Matthaei Prebegovich
LXIII	20.5×14.2	– Sibenici 24 IV 1566	– Fr. Octavius Stupich
LXIV	22.2×11.2	– Sibenici 6 XI 1569	– Petrus Zavoreus notarius
LXV	23.1×11	– Venetis 15 V 1570	– Amadeus Marchesinus
LXVI	27 ×15.4	– Sibenici 23 I 1575	– Joannes Tranquillus
LXVII	29.4×14.3	– Valle de Bascha 16 VIII 1575	– Bernardinus D'apolonii
LXVIII	60 ×18	– Sibenici 29 V 1584	– Joseph Matheacius cancellarius
LXIX	31.5×10	– Sibenici an. 1589	– Joseph Matheacius cancellarius
LXX	39.7×21.5	– Tragurii 10 III 1577 –28 XI 1607	– Cappella Dominici
LXXI	29.7×16.3	– Sibenici 8 X 1604	– Donatus Tranquillus
LXXII	46.5×59.3	– Romae 28 V 1620	– Fr. Jacobus Bagnacab. fri H. Parcich (Diploma magistralis)
LXXIII	19.9×19.9	– Sibenici 17 III 1623 + 19 VI 1623	– Simon Devich
LXXIV	19.3×17.2	– Sibenici 29 III 1628	– Gaspar di Grisanis
LXXV	23 ×20.8	– Sibenici 3 IX 1625	– Gaspar de Grisanis notarius
LXXVI	15.2×47.9	– Romae 5 IV 1642	– Urbanus p. VIII
LXXVII	14.2×37.3	– Romae 4 VII 1683	– Innocentius p. XI
LXXVIII	22.1×15.5	– Paduae 25 VI 1784	– (Franciscus Antonius notarius subscribit Doctoratus privilegium adm. rev. P. F. Petri Antonii Castellani).

PERGAMENE MALOG FORMATA

Ia	16.3×14.6	– Spalati 29 VIII 1364	– Franciscus filius
IIa	16.7×10.5	– Sibenici 10 IV 1504	– Lucas notarius
IIIa	15.3×13.8	– Sibenici 28 XII 1466 ex m. oct. 1466	– Antonius notarius
IVa	17.2×14.8	– Sibenici 15 VIII 1436 (?)	– Draguta imper. auct. notarius
Va	16.8×10.5	– Sibenici 14 IV 1447	– Christophorus
VIa	8.8×17	– Tragurii 6 III 1452	– Constantius de Venetis
VIIa	14.5×95	– Sibenici 22 VI 1464	– Karotus Vitalis
VIIIa	15 ×13.1	– Sibenici 16 VIII 1476	– Antonius Campolognus
IXa	14.7×12.8	– Tragurii 30 IX 1480 ex 25 I 1475	– Petrus Brocardus
Xa	11.3×15.1	– Sibenici 24 VII 1497 ex 20 I 1462	– Martinus civis Sibenici

XIa	15.3×16.5	– Sibenici 11 IV 1500	– Zenus de Andria
XIIa	18 ×12.4	– Sibenici 7 VIII 1500	Vincentius de Martinis
XIIIa	14.3×18.5	– Sibenici 27 IX 1508 ex 22 X 1505	– Vincentius de Martinis
XIVa	13.2× 4.4	– Sibenici cca 1517–1519 ex 24 IV 1506	– Elias notarius
XVa	12.1×14.2	– Sibenici 17 I 1510	– Petrus Macronius
XVIa	11.2× 6.6	– .... 2 III 1547 (?) ex 1512	– Fr. Paulus ex Corzula
XVIIa	11.5×14.8	– Sibenici cca 1527 ex 2 V 1518	– Joannes de Lupis
XVIIIa	13.5× 6.5	– Sibenici 3 X 1518	– Laurentius Butrisich
XIXa	10.9× 6.4	– Sibenici 3 X 1518	– Laurentius Butrisich
XXa	15.5×14.1	– Sibenici 6 II 1521 ex 1517	– Christophorus Siben.
XXIa	11 ×14.4	– Sibenici 22 II 1522	– (Grego) Georgius Sequio
XXIIa	9.6× 9.2	– Sibenici 20 XI 1522	– Joannes de Lupis
XXIIIa	11.1× 7.7	– Sibenici 22 VIII 1524	– Nicoletta Pretresich
XXIVa	9.3×13.8	– Sibenici 20 III 1527	– Guarinus Tranquillus
XXVa	8.5×11	– Sibenici 3 VI 1527	– Elias Tolimeri
XXVIa	7.9×12.2	– Sibenici 14 VIII 1528	– Joannes de Lupis
XXVIIa	6.9×11.9	– Sibenici 14 VIII 1528	– Joannes de Lupis
XXVIIIa	11.1×10.1	– Sibenici 26 X 1528 ex 9 VIII 1528	– Vincentius Vianuci
XXIXa	14.8× 9.7	– Sibenici 23 IV 1530	– Franciscus Justi
XXXa	9.9×10.7	– Sibenici 7 I 1530 ex 1529	– Vincentius Vianutius
XXXIa	12.1×14.1	– Sibenici 29 VII 1530	– Donatus Tranquillus
XXXIIa	6.9×10	– Spalati 5 XI 1534	– Urbanus Bollani
XXXIIIa	14.8×12.7	– Sibenici 14 VIII 1532 ex 1531	– Donatus Tranquillus
XXXIVa	9.4×15.5	– Sibenici 27 X 1537	– Julius Datii
XXXVa	11.5×13.3	– Sibenici 8 III 1538	– Petrus Macroneus
XXXVIa	9 ×14.3	– Sibenici 8 VII 1538	– Petrus Macroneus
XXXVIIa	17.4×13.3	– Sibenici 4 VI 1538 ex 1507	– Petrus Mairontius
XXXVIIIa	11 ×14.5	– Sibenici 29 XI 1543	– Donatus Tranquillus
XXXIXa	7 ×11.3	l. igi. 2. IV 1563 ex 1543	– Rev. presb. Simonis Bunicich
XLa	15.3×15.9	– Sibenici 20 XI 1543 ex 1520	– Cornelius Boninus
XLIa	9.4×11.3	– Sibenici 29 IV 1544 ex 1543	– Joannes Georgii
XLIIa	18.8×14.2	– Sibenici 27 II 1545	– Joannes B. Zavoreus
XLIIIa	10.6×17.5	– Sibenici 28 VII 1547	– Guarinus Tranquillus
XLIVa	6.2×12.7	– Sibenici 13 V 1550	– Franciscus Tranquillus
XLVa	7.4×10.1	– Sibenici 3 X 1550	– Joannes Tranquillus
XLVIa	9.3×11.7	– Sibenici 3 VIII 1551 ex 1550	– Joannes Tranquillus
XLVIIa	8 ×12	– Sibenici 17 VIII 1551	– Joannes Tranquillus
XLVIIIa	15.8×12.9	– Sibenici 8 VII 1555	– Joannes Zavoreus
XLIXa	13.8×11.4	– Sibenici 31 VIII 1556	– Franciscus Tranquillus
La	7.8×10.4	– Sibenici 18 XII 1558	– Donatus Tranquillus
LIa	11 ×11.2	– Sibenici 13 V 1559 ex 8 VI 1529	– Andreas Tranquillus
LIIa	10.2×16.2	– Sibenici 8 VI 1559 ex 1558	– Andreas Tranquillus
LIIIa	12.7×14.1	– Sibenici 9 XI 1559 ex 1536	– Franciscus Tranquillus

LIVa	15 ×13.9	– Sibenici 21 XII 1559	– Franciscus Tranquillus
LVa	7 × 8.9	– Sibenici 18 XI 1560	– Cornelius notarius
LVIa	15.2×14.4	– Sibenici 27 VIII 1561 ex 1558	– Joannes Tranquillus
LVIIa	8.4× 9.5	– Sibenici 21 IV 1562 ex 10. I 1562	– Joannes Ferro
LVIIIa	14.1×13.2	– Sibenici 21 IX 1562	– Cornelius Bouinus
LIXa	17.2×13.2	– Sibenici 1 I 1565	– Andreas Tranquillus
LXa	4.7×11.7	– Sibenici 12 II 1565	– Cornelius Boninus
LXIa	8.1×16.7	– Sibenici 1 IX 1567	– Joannes Tranquillus
LXIIa	16 ×10.8	– Sibenici 3 XII 1571 ex 1560	– Cancellarius publicat
LXIIIa	8.5×10.2	– Sibenici 9 II 1573 ex 1557	– Domin. Sisgoreus
LXIVa	13.3×13.1	– Sibenici 26 IV 1573	– Persius Zavoreus
LXVa	10 ×13.1	– Sibenici 13 III 1574 ex 1455	– Fr. Joan. Diphnico
LXVIa	7.1×11.7	– Sibenici 5 X 1574 ex 1569	– Cancellarius publicat
LXVIIa	9.5×10.3	– Sibenici 2 III 1575 ex 1526	– Indrica Semunich
LXVIIIa	11.6×14.2	– Sibenici 2 III 1578	– Joannes Tranquillus
LXIXa	17.8× 8.6	– Sibenici 7 XII 1576	– Car. cancellarius
LXXa	13.2×11.3	– Sibenici 30 I 1577 ex 1569	– Cancellar. Nicolao de J.
LXXIa	12.1×12.7	– Sibenici 1 IV 1582 ex 1574	– Cladius de Comitibus
LXXIIa	14.8×13.9	– Sibenici 19 VIII 1586	– Andreas Tranquillus
LXXIIIa	8.9×13.6	– Sibenici 5 XI 1586 ex 24 VI 1586	– Cancell. cuminicat
LXXIVa	10.4×12.3	– Sibenici 18 VII 1588	– Franciscus Justiniano
LXXVa	6.5×12.1	– Sibenici 6 VI 1593	– Franciscus Simeonich
LXXVIa	15.3×14.2	– Sibenici 26 IV 1594 et 1593	– Hieronymus Ferro
LXXVIIa	9 ×10.2	– Sibenici 15 VIII 1594	– Joannes Fabaleus
LXXVIIIa	12.8×12.7	– Sibenici 21 VIII 1596	– Jacobus Ligniceus
LXXIXa	17.9×14.2	– Sibenici 14 XI 1602	– Hieronymus Ferro
LXXXa	15.9×13.2	– Tragurii 13 XII 1603	– Joannes B. Statileus
LXXXIa	7.2× 7.2	– Sibenici 29 V 1605	– Laurentius Sissanovich
LXXXIIa	11.2×18.2	– Spalati 20 VIII 1607	– Leonardus Puteus
LXXXIIIa	8.7×13.1	– Sibenici 29 XI 1607	– Hieronymus Ferro
LXXXIVa	13 × 8.8	– Sibenici 23 VIII 1613	– Franciscus Millo
LXXXVa	7.3×10	– Sibenici 7 VIII 1615	– Marcus Simeonich
LXXXVIa	12.8× 9.5	– Sibenici 14 XI 1615	– Stephanus Bagavaz
LXXXVIIa	10.6×11	– Sibenici 11 VII 1616	– Petrus Copessich
LXXXVIIIa	8.5×12.8	– Sibenici 21 V 1617	– Gasper di Crissanich
LXXXIXa	14.4×10.8	– Sibenici 27 III 1619	– Simeon Devich
XCa	17.1×12.9	– Sibenici 31 V 1620	– Nicolaus Simeonich
XCIa	5.3× 8.9	– Sibenici 20 II 1623	– Petrus Copessich
XCIIa	13.2×12	– Sibenici 22 XI 1623	– Gasper di Crissanich
XCIIIa	6.5× 8.5	– Sibenici 6 IX 1617	– Gasper di Crissanich

Résumé

Le couvent de St François de Šibenik a été bâti en 1229, au Sud-Est, tout près de la ville même, toutefois en dehors de ses murailles, Quand en 1319, Šibenik entra en conflit avec son seigneur, le ban croate Mladen II Šubić, les habitants de la ville détruisirent ce couvent pour qu'il ne servît pas au ban mentionné lors de son attaque contre celle-ci. Avant ces événements la ville avait accordé aux moines un emplacement à l' intérieur des murailles sur lequel un nouveau couvent fut élevé en 1321 auquel s'ajoutèrent des constructions ultérieures jusqu'à ce qu'il n'eût obtenu sa forme actuelle. C'est ce qu'on appelle le couvent de St François de Šibenik. Le couvent, plusieurs fois centenaire, représente aujourd'hui un monument culturel et historique important non seulement en tant que complexe architectonique médiéval, mais également en tant qu'endroit où se sont amassés des trésors remarquables, contenus tant dans la riche bibliothèque que dans les archives, de même que des objets d'art d'église et des pierres inscrites (lapides).

La bibliothèque possède à présent plus de 11.000 volumes parmi lesquels le nombre de raretés dépasse 3.000. Y est conservée une collection d'incunables, d'environ 150 exemplaires, une des plus considérables en Croatie. On y trouve également des oeuvres remarquables suivantes: Ivan Lučić – De regno Dalmatiae et Croatiae – et – Delle memorie di Tragurio hora detto Traù; Marko Marulić – De religiose vivendi institutione; Farlati – Illyricum Sacrum; Claude Ptolémée – Georgraphicae enarrationis libri octo; le Statut de la ville de Šibenik; la première Encyclopédie française etc. Ensuite les éditions de l'Académie yougoslave, de la Matica hrvatska, de l'Académie serbe et de l'Institut lexicographique.

Une valeur toute particulière représentent les codex des manuscrits s'élevant au chiffre de 150, dont maints sont précieux tant par de très belles miniatures que par leur contenu. Certains d'entre eux sont importants pour notre histoire nationale comme par ex.: Breviarium franciscanum de Breberio (du XIVe s.) où se trouve la généalogie des membres de la famille de Šubić de Bribir, ensuite le Liber Sermonum II (du XIVe s.) avec la »Šibenska molitva« (la Prière de Šibenik), un des plus anciens monuments de la langue croate écrit en caractères latins. L'église et le couvent possèdent de nombreux tableaux, de la vaisselle d'église et des habits sacerdotaux.